Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 160 (20. 128) • 1988 йил 13 июль, • чоршанба • Баҳоси 3 тийин.

ЙИЛЛИК ПЛАН БАЖАРИЛДИ

Олтиариқ районидаги М. Горький номли колхоз паррандабоқарлари давлатга тухум сотиш йиллик планларини район хўжаликлари ичида биринчи бўлиб адо этдилар.

Давлатга 105 минг 500 дона тухум сотилди. Колхоз паррандабоқарлари йил охиригача давлатга яна 30 минг дона тухум сотиш мажбуриятини олдилар.

Т. УМАРОВ,

• *Коллектив пудрат—амалда*

БАРҚАРОР СУРЪАТ

— Юқори самарадорлик билан ишлаш фойдали, албатта, — дейди Намангандаги 2-«Агропромстрой» бирлашмаси 144-хўжаликлараро механизациялашган кўчма колоннаси бригадири Қодир Норматов. — Бир қарашда бу янги гап эмасдай кўриниши мумкин. Лекин коллектив пудрат жорий этилгандан сўнггина юқори унумли меҳнат натижасининг амалий ифодасини кўра олдик. Олдинлари ҳам яхши ишлардик, аммо XIX Бутуниттифоқ партия конференциясида тўғри танқид қилинганидек, моддий манфаатдорлик йўқлиги, текисчилик, қўшиб ёзиш каби ҳозир қоралланган нарсалар ташаббусни бўғиб ташларди.

Бригадирнинг фикрини ғишт терувчи М. Турсунов давом эттирди:

— Мўлжалдаги ақчани олиш учун унчалик жон куйдириш ҳам шарт эмас эди: материал юборишса, механизм соз бўлсагина ишга қўл урардик. Бўлмаса ишламай қўл қовуштириб ўтираверардик. Ҳар қандай ҳолда ҳам наряд ёпилиши — демак, маош бўлиши нақд эди. Табиийки, бу боқимандалик, бамайлихотирлик кайфиятини туғдирарди. Қурилиш суръати пасайиб, муддат чўзилиб кетарди.

Ана шуларнинг ҳаммаси коллектив пудрат туфайли барҳам топди. Пировард натижанинг биринчи планга чиқарилиши кундалик иш принципини ўзгартирди. Эндиликда коллективнинг фикри-зикри нима қилиб бўлса ҳам катта миқдорни ўзлаштиришга эмас, балки объектларни вақтида фойдаланишга топшириш вазифасига қаратилмоқда. Бу тартиб қурилишдаги барча технологик босқич ва ишлар комплексини қатъий графикка риоя қилган ҳолда ўтказишни тақозо этяпти. Механизациялашган колонна биринчи марта барқарор суръатда ишлай бошлади.

Коллектив пудрат самараси нафақат қурувчилар, балки юқори унум билан ишловчи инженер-техник ходимларнинг шахсий бюжетига ҳам ижобий таъсир кўрсатмоқда. Олдинги тартиб бўйича мастер К. Дедамирзаев қанчалик моҳир ташкилотчи бўлмасин, маошдан ортиқ ҳақ ололмасди. Ҳозир колонна хўжалик кенгаши қарори билан унга 1,2 коэффициенти берилиб юқори ҳақ тўланмоқда...

Сўнгги бир йил ичида колоннада меҳнат унумдорлиги 12 процент ортди, меҳнат сарфи 6 процент камайди. Ўртача иш ҳақи 132 сўмдан 212 сўмга ортди.

А. АНДРЕЕВ.

СССР—ПХР: ЯНГИЛАНИШ ЙЎЛИДАН

ВАРШАВА, 11 июль. (ТАСС махсус мухбирлари). Совет раҳбарларининг Ғарбдаги энг катта давлатлар бошлиқлари билан учрашувлари нақадар муҳим бўлмасин, СССР ташқи сиёсатининг устун жиҳати ўзгармайди: социалистик мамлакатлар билан муносабатлар КПСС ва Совет давлати ғамхўрлиги ва эътиборининг асосий йўналиши, асосий объекти бўлиб келди ва бундан буён ҳам шундай бўлиб қолаверади.

М. С. Горбачевнинг ПБИП Марказий Комитетининг Биринчи секретари В. Ярузельский ва ПХР Олий давлат раҳбарларининг таклифига биноан ПХРга бошланаётган расмий дўстлик визитининг мақсадлари ва вазифалари ҳам буни тўла тасдиқлайди. Қардош Польша раҳбарлари билан мулоқот чоғида халқаро майдондаги сиёсий ва иқтисодий ҳамкорлик, баҳамжиҳат ҳаракатларнинг кенг доирадаги вазифалари кўриб чиқилади, иккала мамлакатдаги қайта қуриш ва социал-иқтисодий ислоҳот тажрибаси баҳам кўрилади. Меҳнаткашлар кенг оммасини, зиёлиларни, ёшларни давлатлараро, партиялараро ҳамкорликка жалб этишнинг янги формалари ва йўлларини қидириш алоҳида актуал аҳамиятга эга бўлади.

ВАРШАВА. Суратда: КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачевни аэропортда ПХР пойтахти аҳолиси томонидан кутиб олиниши.

ТАСС—ЎзТАГ телефотоси.

Польша жамиятининг барча табақалари орасида визитга зўр қизиқиш билдирилмоқда. Ҳамма жойда шоду хуррамлик ва самимийлик муҳити сезилиб турибди. Чунки пойтахт ва Польшадаги бошқа шаҳарлар аҳолиси совет раҳбарини ана шундай шоду хуррамлик ва самимийлик билан кутиб олмоқда.

Маҳаллий вақт билан соат 10.00. Варшава аэропорти биноси узра Совет Иттифоқи ва Польша давлат байроқлари ҳилпираб турибди. Польша қўшинлари пиёда аскарлари, учувчилари ва денгизчилари фахрий қоровули саф тортган.

Сўнгги уч йил ичида Женева ва Рейкьявик, Вашингтон ва Лондон, Прага, Берлин, Будапешт ва бошқа шаҳарларнинг аэропортларида кутиб олинган ИЛ—62 авиалайнери тантанали маросим ўтказиладиган жойга келади.

М. С. Горбачев ва унинг рафиқасини самолёт пиллапояси олдида ПБИП Марказий Комитетининг Биринчи секретари, ПХР Давлат Кенгашининг Раиси В. Ярузельский рафиқаси билан самимий саломлашиб кутиб олдилар. Польша ёш авлоди намояндалари — харцерлар меҳмонларга гуллар тақдим этдилар.

Тантанали кутиб олиш маросими фахрий қоровулнинг шахдам одим ташлаб ўтиши билан ниҳоясига етади.

М. С. Горбачевнинг ПХРга сафарида унга КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе, КПСС Марказий Комитетининг секретари В. А. Медведев, Белоруссия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Е. Е. Соколов, СССРнинг Польшадаги элчиси В. И. Бровиков ҳамроҳлик қилмоқдалар.

...Окенчедан шаҳар марказигача тўғри автомобиль йўлидан бор-йўғи 10 минут ичида етиб келинади. Ҳақиқатан ҳам йўл бўш бўлса, шунча вақт кетади. Лекин шаҳар аҳолиси автомашиналар кортежи ўтадиган йўлга қўйган «дўстона пикетлар» бу масофани уч баравар узайтирди. Мотоциклчиларнинг фахрий эскорти бир неча бор тўхтади ва Бош секретарь варшаваликлар билан қўл бериб сўрашиш, уларнинг самимий саломларига жавоб қайтариш учун машинадан бир неча бор чиқишига тўғри келди.

* * *

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Варшаванинг Ғалаба майдонидаги Номаълум солдат қабри ёнига бориб, гулчамбар қўйди ва Хотира китобида ёзув қолдирди.

М. С. Горбачев Варшава — Нике қаҳрамонлари ёдгорлиги пойига гулчамбар қўйиб, фашист босқинчиларига қарши курашда ҳалок бўлган варшаваликлар хотирасини ҳурмат билан ёдга олди.

Поляк халқи Польша диёрини фашистлар оккупациясидан озод этиш учун жангларда ўз ҳаётини қурбон қилган совет жангчилари хотирасини авайлаб сақламоқда. Варшавада улуғвор мавзолей-қабристон барпо этилган бўлиб, бу ерга Польша пойтахти учун бўлган жангларда ҳалок бўлган 21500 совет солдат ва офицери дафн этилган. Бош секретарь ёдгорликни кўздан кечирди, гулчамбар қўйди ва Хотира китобига эсдалик сўзлари ёзиб қолдирди.

* * *

Туш пайтида ПБИП Марказий Комитетининг биносида М. С. Горбачев В. Ярузельский билан суҳбатлашди. СССР билан ПХР раҳбарлари иккала мамлакат сиёсий, хўжалик ва жамоат ҳаётида амалга оширилаётган янгиланиш жараёнлари тўғрисида, социалистик қурилишнинг ҳозирги босқичида КПСС билан ПБИП ҳал этаётган долзарб вазифалар ҳақида бир-бирларига ахборот бердилар.

ПБИП Марказий Комитетидаги суҳбатдан сўнг М. С. Горбачевни Польша Халқ Республикаси сеймида кутишаётган эдилар. Сеймга борадиган йўл — Варшаванинг энг кўкаламзор кўчаси — Уяздов хиёбони йўлкаларида уни минглаб варшаваликлар кутиб туришарди.

КПСС Марказий Комитети Бош секретари ва унга ҳамроҳ бўлган кишиларни Польша парламенти биноси олдида сейм маршали Р. Малиновский табриклаб кутиб олди. Сейм бошлиғи кириш нутқида социализмнинг инсонпарварлик қиёфасини қайта тиклаш, зўравонликдан, ядро қуролидан холи бўлган дунёни барпо этиш йўлини эълон қилган киши — М. С. Горбачевнинг ПХРга келиши муносабати билан депутатлар номидан мамнуният изҳор қилди.

Сўнгра М. С. Горбачев билан В. Ярузельский сейм депутатлари ҳузурида нутқ сўзладилар.

Сеймнинг Колонналари залида оқсоқоллар кенгаши иштирокида М. С. Горбачевга сеймнинг эсдалик медали топширилди.

В. Ярузельский билан Б. Ярузельская кечқурун М. С. Горбачев ва Р. М. Горбачева шарафига зиёфат бердилар. Самимий, дўстона вазиятда ўтган зиёфат чоғида Совет ва Польша раҳбарлари нутқ сўзладилар.

В. ВОЛКОВ,
Н. ЖЕЛЕЗНОВ,
А. КОНДРАШОВ,
Г. ШИШКИН,
В. ШИШЛИН.

● РЕСПУБЛИКА ДАЛАЛАРИДА

МАСЛАҲАТЛИ ТЎЙ ТАРҚАМАС

Хива районининг хўжаликларида пахтачилик билан шуғулланаётган оилавий звенолар ва бригадаларда ўзаро текшириш ишлари бошланди.

Мусобақадош дўстлар ғўза ҳолати, эгат ораларига қандай ишлов берилаётгани, сувни тежаш борасидаги тадбирлар қандай бажарилаётгани билан танишмоқдалар. Текширув группалари кўрсатган камчиликлар дарҳол бартараф этилмоқда.

Масалан, А. Исмоилов бригадасида сувчилар экинларни ортиқча суғорганлар. Суғоришдан сўнг эса чопиқ сифатсиз ўтказилган. Кўплаб бегона ўтлар қолиб кетган. Танқид дарҳол ўз кучини кўрсатди — бригадада бу нуқсонларни бартараф этиш учун барча чоралар кўрилди.

40 центнерлик ҳосил учун курашаётган Г. Абдукаримов бригадасида ҳам мусобақадош дўстлар кўпгина камчиликларни очиб ташладилар. Пахтакорларга сувдан самарали фойдаланиш, суғоришнинг шарбат усулини интенсив қўллаш тавсия этилди. Дўстлар маслаҳатини дарҳол бажаришга киришдилар. Ҳозирнинг ўзидаёқ майдонларнинг ярми шарбат усулида суғорилмоқда.

(ЎзТАГ).

МУДДАТИДАН ИЛГАРИ

Ленинград район хўжаликлараро қорамолларни ўстириш ва бўрдоқига боқиш корхонаси коллективи қувончли ютуқни қўлга киритди. Давлатга гўшт сотиш йиллик плани муддатидан илгари ошириб бажарилди. Қабул пунктига 334 тонна ўрнига 337 тонна гўшт (тирик вазнда) етказиб берилди. Топширилган ҳар бош бўрдоқи ўртача 560 килограммдан тош босди. Бу пландагидан 110 килограммдан кўп демакдир.

Коллектив ғалабасига А. Юсупов, А. Турдиматов, Х. Йўлдошев каби пешқадам бўрдоқибоқарлар баракали ҳисса қўшдилар.

Бўрдоқибоқарлар йил охиригача яна давлатга 163 тонна гўшт топшириш мажбуриятини олдилар.

А. АҲМЕДОВ.

ЎЗБЕКИСТОН БИЛАН ТАНИШУВ

Ҳиндистон президенти Рамасвами Венкатараман Ўзбекистон билан танишиб бўлди.

Олий мартабали меҳмон шарафига Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми номидан тушлик зиёфат берилди.

12 июль куни Ҳиндистон президенти Тошкентдан жўнаб кетди. Аэропортда Ҳиндистон, СССР ва Ўзбекистон ССР Давлат байроқлари кўтарилди. Р. Венкатараман ва унинг рафиқасини Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов рафиқаси билан, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. П. Анишчев, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари А. П. Романовский, Ўзбекистон ССР ташқи ишлар министри С. О. Азимов, бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар, кузатувчилар орасида Ҳиндистон республикасининг Тошкентдаги Бош консули Иогендра Кумар бор эди.

(ЎзТАГ).

В. И. ЛЕНИН: «БИРГА ВА ТЕНГ АСОСЛАРДА...»

Тарих саҳифалари: СССРнинг ташкил топиши

СССР халқларининг қардошларча иттифоқи сарчашмаларида Владимир Ильич Ленин турган эди. Биз бугунги кунда миллий муносабатларни ривожлантиришнинг мураккаб муаммоларини ҳал этар эканмиз, уларни турли хилдаги бузилишлардан тозаларканмиз, мана шу сарчашмаларга, партия миллий сиёсатининг ленинча принципларига мурожаат қиламиз, уларни ҳозирги шароитларда авайлаб-асраймиз ва ривожлантирамиз.

КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Марксизм-ленинизм институти билан ҳамкорликда, шу институт директори академик Г. Л. Смирнов таҳрири остида берилаётган навбатдаги «Тарих саҳифалари»да маълум бўлган ва янги топилган архив ҳужжатлари асосида Октябрь ғалабасидан сўнг миллий-давлат қурилишининг формалари қандай изланганлиги ҳақида ҳикоя қилинади.

Суҳбатда тарих фанлари доктори, профессор, КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Марксизм-ленинизм институти директорининг ўринбосари В. В. Журавлев ва тарих фанлари кандидати, СССР Фанлар академияси тарих институтининг катта илмий ходими А. П. Ненароков, «Правда» мухбири А. А. Ильин қатнашдилар.

Қизғин мунозараларда

— Маълумки, Октябрь ғалабасидан сўнг миллий масалани адолатли ҳал қилиш йўлларини излаш чор Россиясидан қолган мерос туфайли мураккаблашган эди. Қисқача бўлса ҳам уни таърифлаш керакка ўхшайди.

— Ҳа, бу маънода Октябрга жуда оғир мерос қолди. Россия империяси жаҳондаги энг кўпмиллатли давлатлардан бири эди. Боз устига турли халқлар социал-иқтисодий ва маданий тараққиётнинг ниҳоятда хилма-хил даражаларида турган эдилар.

Аҳвол яна шу билан мураккаблашган эдики, империянинг ҳукмрон доиралари ўзларининг хусусий имтиёзларини сақлаб қолиш учун мамлакат халқларига нисбатан буюк давлатчилик шовинизми сиёсатини олиб борардилар. Булар — руслаштиришга интилиш, миллий душманчилик ва адоватни кучайтириш, халқларнинг иқтисодий, сиёсий ва маданий тенгсизлиги ва қолоқлигини қонунлаштиришга интилишдан иборат эди.

— В. И. Ленин Октябрь революциясигача ёзган ўз асарларида миллий муносабатлар масалаларига кўп мурожаат қилди. Шундай бўлса-да, бу муаммолар амалиётда кўндаланг бўлганда, таъбир жоиз бўлса, кун тартибига қўйилганда, уларни қайтадан жуда кўп марта излаш ва идрок этишга тўғри келди. Хўш, буни қандай тушунтирса бўлади!

— Ленин асарлари, партия ҳужжатлари Октябрь революцияси ғалабасидан сўнг совет республикаларининг ҳарбий-сиёсий иттифоқидан уларнинг умумдавлат бирлашувига ўтиши тўғрисидаги масала объектив тарзда етилгач, миллий-давлат қурилишига энг мақбул тарзда ёндашишни излашда назарий асос ва компас бўлди. Бироқ, ўз-ўзидан тушунарлики, мазкур вазифани амалда рўёбга чиқаришнинг барча йўллари ва имкониятларини олдиндан кўриш мумкин эмасди. Уларни ҳал этиши лозим бўлган партия ва давлат раҳбарлари зиммасига улкан, айтиш мумкинки, тарихий масъулият тушганди. Лениннинг бу масалаларга ниҳоятда юксак даражада эътибор берганлиги ва миллий сиёсатда партиявий принциплардан чекинишлардан изтиробга тушиши сабаби ҳам шундадир. Бу айниқса, унинг машҳур «Миллатлар тўғрисидаги ёки «автономлаштириш», тўғрисидаги масалага доир» мақоласида, Г. К. Оржоникидзе, Ф. Э. Дзержинский комиссиясининг ва грузин можароси деб аталмиш воқеада йўл қўйган бузишларни, Сталиннинг шошқалоқлиги ва маъмуриятчиликка берилиб кетишини, унинг миллий ҳис-туйғуларни менсимаслигини кескин танқид қилишида яққол кўринади. Бу ҳақда «Правда» шу йил 25 мартда ёзган эди.

Ҳозир эса, миллий-давлат қурилиши формаларини излаш қизғин мунозаралар, турли фикрлар тўқнашуви муҳитида ўтганлигини таъкидлаб ўтишни истар эдик.

Партия арбобларининг бир қисми, жумладан, И. В. Сталин аввалбошданоқ мустақил, миллий республикаларни тузишни соф муваққат сиёсий вазифани ҳал этишдир, деб ҳисоблarди. Улар миллий хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда кенг область автономиясининг илгари эълон қилинган принципларини абсолютлаштирдилар. Бундай қарашларнинг тарафдорлари «миллатчилик тенденциялари» деб аталмиш тенденцияларни рағбатлантирмаслик учун ҳар сафар йирик территорияларни бирлаштириш имкониятлари масаласи кўтарилганда уни ёқладилар. Албатта, унда «миллий хусусият» ҳисобга олиниши керак эди. Бу — Татар-Бошқирд ва Тоғли республикаларни, Туркистонни ташкил этиш лойиҳаларида ва уни амалга оширишда, Белоруссия республикасига салбий муносабатда бўлишда, бу республиканинг қарийб ўша заҳотиёқ Литва — Белоруссия республикасига айлантирилишида, Украинанинг суверенитетини мустаҳкамлашга қарши норозиликларда, Закавказье республикаларининг шоша-пиша Закавказье федерациясига бирлаштирилишида ўз ифодасини топди.

Тўғри, 1919 йил қишидаёқ Я. М. Свердлов ташаббуси билан мамлакат халқларининг унинг турли регионларида — Болтиқбўйида, Ўрта Осиёда миллий-давлатчилик интилишлари практикаси ва тенденцияларини ўрганиш бошланган эди. Бу масалаларни ўрганиш учун махсус юборилган вакилларнинг ҳисоботлари Свердлов вафотидан сўнг умумлаштирилмади.

Ленинча ёндашув қандай бўлган эди? Владимир Ильич Ленин миллатларнинг тақдирини ўзи белгилашдан иборат қатъий ҳуқуқидан келиб чиқиб, мустақил давлатларни РСФСРда автономия даражасида ҳам, республикаларнинг шартнома асосида ўз тақдирини ўзи белгилаш даражасида ҳам шакллантиришнинг миллий-территориал принципи учун курашди.

Ана шу принциплар асосида федерацияни юридик жиҳатдан расмийлаштириш йўналишида дастлабки одимлар 1919 йил июнида қўйилди. Бутунроссия Марказий Ижроия Комитети (ВЦИК) Л. Б. Каменов раислигида РСФСР ва совет республикаларини бирлаштиришнинг конкрет шакллари бўйича ишчи комиссиясини тузди. Комиссияга РКП (б) МК секретари Н. Н. Крестинский, РСФСР адлия халқ комиссари Д. И. Курский — комиссия котиби, УССР Халқ Комиссарлари Советининг Раиси Х. Г. Раковский кирди. Комиссия ишида, шунингдек, ташқи ишлар халқ комиссарининг ўринбосари Л. М. Карахан, Бутунроссия Халқ Хўжалиги Кенгаши раиси А. И. Риков, республика Революцион ҳарбий Кенгаши раисининг ўринбосари Э. М. Склянскийлар иштирок этишди. Комиссия бирлашувнинг «доимий ва муваққат» формалари тўғрисидаги масалаларни кўриб чиқди.

Комиссиянинг 1919 йил 2 июндаги мажлисида Раковский, «доимий бирлашув фақат федератив тузум (федератив конституция) асосларидагина мумкин, бунда олий бошқарувнинг Республика Федератив Совети шаклида ягона органи ташкил этилади», деди. Муваққат, дастлабки одимлар сифатида «ВЦИК таркибига республикаларнинг вакилларини киритиш» ва бир қатор республика халқ комиссарликларини РСФСРнинг тегишли маҳкамаларига бўйсундириш таклиф қилинди.

Бир йил ўтгач, 1920 йил июнида ВЦИКга Украина Марказий Ижроия Комитетидан, сал кейинроқ эса Белоруссиядан ўттиз нафар вакил кирди. Советларнинг IX Бутунроссия съезди (1921 йил декабрь) ВЦИК таркибига Озарбайжон, Арманистон, Грузия вакилларини ҳам киритишга қарор қилди. Бир қатор халқ комиссарликларини ҳам бирлаштириш бошланди. Аммо совет республикалари ўртасидаги шартномалар уларнинг давлат бошқаруви олий органларини РСФСРнинг шундай органларига бўйсундиришни кўзда тутмас эди, бу эса ихтилофларга олиб келарди.

Партия янги иқтисодий сиёсатга ўтиш шароитларида бир томондан, буюк давлатчилик тенденциялари, иккинчи томондан эса маҳаллийчилик ва миллатчилик тенденциялари ўсаётганлигини ҳисобга олишига тўғри келди. Баъзи партия ходимлари республикаларнинг ўз суверен ҳуқуқларини мустаҳкамлашга бўлган интилишларини кўриб, буни бирлик йўлидаги асосий ғов, деб билдилар. В. И. Ленин миллий давлатчиликнинг оёққа туриши ва тараққий этиши совет халқларининг бирлашишга бўлган интилишларига зид келмайди, деб махсус тушунтириш ишлари олиб борди. «Федерация, — деб таъкидлаган эди у 1920 йил ёзида, — турли миллат меҳнаткашларининг тўла бирлашувига ўтиш формасидир. РСФСРнинг бошқа совет республикаларига (ўтмишда Венгрия, Финляндия, Латвия республикаларига, ҳозир Озарбайжон, Украина республикаларига) ва РСФСР ичида илгари на давлат бўлиб яшамаган ва на автономияга эга бўлмаган миллатларга нисбатан (масалан, РСФСРдаги 1919 ва 1920 йилларда тузилган Бошқирдистон ва Татаристон автоном республикаларига) муносабатда федерация ўзининг маъқул форма эканлигини амалда кўрсатди».

Бу Сталиннинг норозилигига сабаб бўлди. Унингча, федератив алоқанинг Украина ва Бошқирд типлари ўртасида жиддий тафовут йўқ эди. У РКП (б) X съездида миллий масала бўйича асосий докладни қилар экан, тўғридан-тўғри «Совет республикаларининг федерацияси давлат иттифоқининг матлуб формасидир, РСФСР эса унинг мужассам тимсолидир», деди.

(Давоми иккинчи бетда).

В. И. ЛЕНИН: „БИРГА ВА ТЕНГ АСОСЛАРДА...“

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Съезд қабул қилган «Партиянинг миллий масаладаги навбатдаги вазифалари тўғрисида»ги резолюцияда ленинча принципларга биноан, федерациянинг турли кўринишлари: шартнома асосига қурилган мустақил республикалардан иборат бўлган автономияга, улар ўртасидаги оралиқ бўғинлари асосига қурилган хилларини усталик билан қўлланиш мақсадга мувофиқ эканлиги таъкидланди. Резолюция партиянинг миллий давлатчилик қурилиши бўйича тўпланган амалий иш тажрибасини умумлаштиришга, миллий сиёсатни белгилаш ва рўёбга чиқаришга бўлган интилишни ўзида ифодаларди. Резолюцияда бу миллий сиёсат регионларда ҳақиқатан ҳам революцион ривожланиш жараёнини соғломлаштириши кераклиги уқтириб ўтилганди.

Съезддаги муҳокама мунозара тарзида ўтди.

Украина КП(б) МК аъзоси В. П. Затонский И. В. Сталин тезисларини кескин танқид қилди. «Бу тезислар, — деди у, — гўё замондан ва макондан ташқарида ёзилгандек. Умуман, уларни Октябрь революциясигача ҳам, 1917 йилда ҳам, Октябрь революциясидан кейин ҳам, 1919 йилда ҳам, 1918 йилда ҳам ёзиш мумкин эди...»

Ўша пайтда Нижегород губерня комитети секретари бўлган А. И. Микоян, миллий масала тамомила бошқа жиҳатдан қўйилиши керак, деган мулоҳазани билдирди... Биз тўпланган тажрибани ҳисобга олишимиз, ҳам совет қурилиши формаларини,' ҳам чекка жойлардаги синфий ўзаро муносабатларни белгилашимиз лозим. Негаки, программада совет системаси чекка жойларда уларнинг иқтисодий турмуши ва маданий эҳтиёжларига қараб ўзгартирилиши керак, дейилган. Бу талаб бизларнинг зиммамизга партия йиғилишлари ва съездларида ушбу системада қандай ўзгаришлар ясаш кераклигини белгилаш, чекка жойларда совет системасининг қайси типи ўрнатилишини аниқлашни юклайди. Афсуски, ўртоқ Сталин бу йўналишда ҳеч нимани кўрсатмади.

Затонский «федерация қисмларининг ўзаро муносабатларини аниқроқ белгилаш»ни таклиф қилиб, шундай деди: «Биз ўртоқларнинг калласидан совет федерацияси сўзсиз «Россия» федерациясидир, деган тасаввурни бутунлай чиқартириб ташлашимиз зарур, чунки гап федерация Россияники эмаслигидамас, балки у совет федерацияси ҳақида бормоқда... «Россия» федерацияси партиявий ўртоқлар онгида жуда катта чалкашликни туғдиради».

— Эҳтимол, масалани бунчалик ўткир қўйиш учун асос бўлгандир!

— Ҳа, асослар бор эди. Масалан, мамлакатни иқтисодий жиҳатдан районлаштиришда аввалига миллий хусусиятлар ҳисобга олинмади. Районлаштириш совет республикалари ҳуқуқларини бузмай ўтказилиши учун В. И. Лениннинг, РКП(б) МКнинг аралашишига тўғри келди.

Ўзига хосликни ҳисобга олиб

Закавказье раҳбар партия ходимлари ўртасида миллий суверенитет муаммоларига икки хил ёндашиш намоён бўлди. Афсуски, баъзан ҳозир ҳам ана шу тафовутни объектив таҳлил этишга сталинча баҳо таъсири остида қарор топган бир ёқлама изоҳлаш муҳри ҳамон халақит бериб келмоқда. Гап 1921 йил баҳори ва ёзида юз берган воқеалар тўғрисида бормоқда. Ўшанда РКП(б) Марказий Комитетининг Кавказ ўлка бюроси Г. К. Оржоникидзе раҳбарлигида Закавказье республикаларини хўжалик жиҳатидан бирлаштиришнинг ленинча принципларини амалга оширишга киришган эди.

Бу масала В. И. Ленин томонидан 1921 йил 9 апрелда Оржоникидзе номига берилган телеграммада қўйилган эди. Бироқ Ленин Закавказье учун область хўжалик органини ташкил этишни қатъийлик билан талаб қилар экан, Закавказье, айниқса, Грузия коммунистлари диққат-эътиборини, энг аввало, янги ички ва халқаро шарт-шароитлар улардан рус шаблонини қўлланмасликни, балки Закавказье республикалари аҳволининг **ўзига хослигини** тўлароқ ҳисобга олиб, ўзига хос тактикани моҳирлик ва эпчиллик билан яратишни талаб қилаётганлигига йўналтирди.

— Бу ўзига хослик нималардан иборат эди!

— Гап шундаки, Грузия Батуми орқали капиталистик дунё билан савдо алоқаларини йўлга қўйган совет республикаларининг якка-ю ягонаси эди. «Боку ва Батуми область хўжалик марказининг вужудга келтирилиши, деб ёзган эди Ленин, қуйидаги реал имкониятлар яратади. Яъни, «концессия сиёсати ва капиталистик Ғарб билан товар айирбошлашда ҳамма чоралар билан, зўр бериб, усталик билан капиталистик Ғарбдан иқтисодий жиҳатдан ишчилар билан деҳқонларнинг аҳволини яхшилаш учун, хўжалик қурилишига интеллигенцияни жалб қилиш учун ҳар жиҳатдан фойдаланмоқ лозим».

Лениннинг фикрича, бу нарса ўз навбатида майда буржуа элементларига, хусусан, интеллигенцияга, майда савдогарларга, ҳатто совет тузуми ҳақидаги фикрга душманчилик назари билан қарамайдиган меньшевикларга ҳам кўпроқ ён беришни талаб қиларди.

В. И. Ленин томонидан белгиланган ёндашувлар бирлашиш тенденцияларини амалга оширишдаги ортиқча шошқалоқликнинг олдини олиб, совет системасини миллий регионларда аҳолининг иқтисодий турмуши ва маданий эҳтиёжларига мувофиқ ўзгартиришни назарда тутарди.

— Бу йўналишлар Закавказье коммунистлари томонидан ҳаётда ўз ифодасини қандай топди! Шуниси маълумки, И. В. Сталиннинг бу масалаларга бўлган муносабати уларнинг фаолиятига берилган баҳога таъсир этган.

— Ҳа, бу нарса Кавказ бюроси, кейин эса Закавказье ўлка комитети ва шахсан Г. К. Оржоникидзе тутган йўлга баҳо беришда, Грузия Компартияси Марказий Комитетининг ўша пайтдаги составини миллий оғмачиликда айблашда таъсир қилди. Бизнинг фикримизча, бу муаммоларнинг бундан кейинги тадқиқот ишланмаларида бир қолипдаги қарашлардан воз кечиш керак.

Ҳақиқатда, амалда иш қандай бўлган эди? Уни фактлар ва ҳужжатлар орқали кузатайлик. Г. К. Оржоникидзе 9 апрелда Ленин телеграммасини олгач, республика партия ташкилотларида дастлабки тарзда муҳокама қилдирмай, Боку Советининг 11 апрелдаги мажлисида, учала республиканинг иқтисодий қудрати учун, уларнинг жанговар қудратини кучайтириш учун барча зарур нарсалар бирлаштирилиши керак ва партия Закавказье республикаларининг ўзаро ва Россия билан узвий бирлашишига халақит берувчи ҳамма миллатчилик қолдиқларига қарши қатъият билан курашади, деб эълон қилди. Шундан кейин бу йўналишдаги барча амалий қадамлар, жумладан, Кавказ бюроси пленумининг Закавказье федерациясини ташкил этиш тўғрисидаги 2 ноябрда қабул қилган қарори ҳам юқори партия органларининг маҳаллий ташкилотлар бажариши шарт бўлган кўрсатмаси сифатида қабул қилинди.

Аҳоли ўртасида, унинг майда буржуа қатламини ҳам қўшиб ҳисоблаганда, етарли тайёргарлик ишлари олиб борилмаганлиги, бирлашишни тезлаштиришга интилиш жиддий қарама-қаршиликни юзага келтирди. Кавказ бюросининг йўлига Грузия Компартияси Марказий Комитетининг кўпчилиги — Филипп Махарадзе ва унинг тарафдорлари — яъни, «филиппчилар», шунингдек, Буду Мдивани ва «будучилар», Озарбайжонда Н. Нариманов, Р. Охундов, М. Гусейновлар қарши чиқдилар.

И. В. Сталин 1921 йил ёзида Грузияга борганида унинг бу можарога жалб этилиши оғир оқибатларга олиб келди. У бу ерда меньшевикларнинг ҳали сақланиб келаётган таъсирини Грузиядаги ўртоқларнинг ён бериш тактикасига сажда қилаётганликлари деб тушунтириб, ҳозир сиёсий ён беришлар даври эмас, аксинча Россияда бўлганидек сиёсий ҳужумга ўтиш даври, деди. Бу — ленинча баҳо ва кўрсатмалардан тубдан фарқ қиларди.

Сталин Закавказье республикалари кучғайратини хўжалик қурилишида бирлаштириш зарурлиги ҳақидаги, уларнинг ички хусусиятларини, халқаро аҳволнинг жиҳатларини ва уларнинг мустақиллигини сақлаб қолиш тўғрисидаги ленинча фикрни умумий шаклда таъкидласа-да, у амалда булардан чекинди. «...Миллатчилик қолдиқларини йўқ қилиш, уларни қизиб турган темир билан куйдириб ташлаш керак», «Миллатчиликнинг кўп бошли аждарини янчиб ташлаш лозим», деган чақириқлар унга хос эди. У Лассалнинг, партия ўзини ярамас нарсалардан тозалаб мустаҳкамланади, деган сўзларини эслатиб, Кавказ бюроси қабул қилган қарорга қарши ҳар қандай эътирозни бўйин товлаш, яъни ярамас иш, деб ҳисоблади. Иқтисодий бирлашишнинг форма ва методлари тўғрисидаги масала юзасидан эътироз билдириб, РКП(б) Марказий Комитетига мурожаат қилган «будучилар» биринчи бўлиб миллий-оғмачиликда айбландилар.

Афсуски, тарихчилар кўпинча худди шу масалада В. И. Ленин «будучилар»ни қўллаб-қувватлаганини унутиб қўядилар. 1921 йил 29 ноябрда РКП(б) МК Сиёсий бюроси Ленин томонидан ёзилган Закавказье республикалари федерацияси ғоясини «зудлик билан амалга ошириш кераклиги маъносида» бемаҳал иш, деб топди. Қарорда шу нарса таъкидланди-ки, Закавказье федерацияси ғоясини тўғри ва сўзсиз амалга ошириш учун уни пастда муҳокама қилиш, тарғиб этиш ва Советларда тасдиқлаб олиш учун маълум бир давр талаб этилади.

Лениннинг қарор тексти дастлабки вариантидаги «бир неча ҳафта» сўзларини Сталин «маълум бир давр» билан алмаштирдики, Владимир Ильич уни қабул қилди. Бу амалда ленинча позицияга мос келарди. Бироқ партиянинг XII съездида бу эпизодни бузиб кўрсатиш, Закавказье федерациясини ташкил этишда шошмаслик лозимлиги ғоясини айнан ўзиники қилиб кўрсатиш негадир Сталинга керак бўлиб қолди.

1922 йил баҳори ва ёзида Закавказьеда шу йили мартда эълон қилинган Закавказье Федератив Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг конституцион негизларини ишлаб чиқиш қизғин борди. Закавказьенинг кўплаб арбоблари ўз лойиҳаларини тақдим этдилар. 24 июлда лойиҳанинг А. Мясников, Н. Нариманов, Б. Мдивани ва С. Киров имзоси қўйилган узил-кесил варианти қабул қилинди. Бирлашишни республикаларнинг суверен ҳуқуқларини мумкин қадар кўпроқ ҳурмат қилиш асосида ўтказилиши кўзда тутилди. Янги иттифоқ улардан ҳеч бирининг ҳуқуқларини чекламасди. Бироқ орадан кўп ўтмай, изланишларга нуқта қўйилди. Аввалига Сталин плани негизида автономлаштирилди, сўнгра унинг варианти асосида ЗСФСР тузилди.

— Автономлаштириш режаси қачон пайдо бўлди ва В. И. Ленин унга қандай қаради!

— Украина ва Белоруссия Компартиялари Марказий Комитетлари қарийб бир вақтнинг ўзида, 1922 йил баҳорида бошқа республикаларнинг РСФСР билан муносабатларини такомиллаштириш масаласини кўтардилар. Шу йилнинг июлида Закавказье ўлка комитети пленуми худди шундай қарорни Закавказье республикаларидан қабул қилиб олди. Бу масалалар, шунингдек, республикалар Марказий Ижроия Комитетларида кўриб чиқилди.

РКП(б) МК Сиёсий бюроси республикаларнинг партия ва совет органлари ташаббусига таяниб, 1922 йил 10 августда комиссия ташкил этишга қарор қилди. Комиссия РСФСР ва бошқа қардош республикалар ўртасидаги федератив муносабатларни такомиллаштириш лойиҳасини тайёрлаши керак эди. РКП(б) МКнинг Ташкилий бюроси 11 августда комиссиянинг қуйидаги составини тасдиқлади. В. В. Куйбишев (раис), И. В. Сталин, Г. К. Оржоникидзе, Г. Я. Сокольников, Х. Г. Раковский ва республикаларнинг вакиллари — С. А. Оғамали ўғли (Озарбайжон), А. Ф. Мясников (Арманистон), П. Г. (Буду) Мдивани (Грузия), Г. И. Петровский (Украина), А. Г. Червяков (Белоруссия), Я. Д. Янсон (УШР) ва А. Хўжаев (Хоразм).

Ташкилий бюро комиссиясининг И. В. Сталин ишлаб чиққан «РСФСРнинг мустақил республикалар билан ўзаро муносабатлари тўғрисида»ги резолюция лойиҳаси уларнинг автоном республика ҳуқуқида Россия Федерациясига киришини кўзда тутарди. Августнинг иккинчи ярмида ушбу лойиҳа республикалар Компартиялари Марказий Комитетларига муҳокама қилиш учун тарқатилди. Бироқ кейинчалик маълум бўлишича, улардан уларнинг фикрларини эмас, балки оддий қўллаб-қувватлашини кутишган эди.

ПРАВДА
Орган Центрального Комитета КПСС

В. И. Ленин масалани дастлабки тарзда кўриб чиқишда қатнашмади — у касал эди. Лекин унинг саломатлиги яхшиланиб кетгач ҳам, Владимир Ильич июль—августда яна партия ва давлат арбоблари билан, жумладан Сталин билан ҳам учраша бошлагандан сўнг ҳам, у Ленин билан суҳбатларда бу муаммони бирор марта ҳам кўтармади.

Ленинни Сталин лойиҳасининг асосий қоидалари билан умумий тарзда Х. Г. Раковский таништирган бўлиши керак. Владимир Ильич у билан 25 августда Горкида учрашади. Украина Халқ Комиссарлари Совети Раиси автономлаштириш лойиҳасига ўзининг салбий муносабатда эканлигини яшириб ўтирмади ва унга қарши чиқишга тайёрланади. Дарвоқе, сентябрнинг охири, октябрнинг бошларида ишга чиқмоқчи бўлган айнан Владимир Ильичнинг маслаҳатига кўра, Х. Г. Раковский комиссиянинг белгиланаётган мажлисини узоқроқ муддатга суришга уриниб кўрган бўлиши эҳтимолдан йироқ эмас. У 16 сентябрда Ташкилий бюро комиссияси раиси В. В. Куйбишевнинг комиссия мажлиси 23 сентябрга белгиланганлиги ҳақидаги телеграммасини олгач, Г. И. Петровский билан биргаликда мажлисни 15 октябрга кўчиришни илтимос қилиб, мурожаат этади. Сталиннинг топшириғига биноан Бош секретарь ёрдамчиси А. М. Назаретян, иложи йўқ, деб жавоб қайтаради. Буни 19 сентябрда Куйбишев ҳам тасдиқлайди. Сталин Ленин ишга фаол аралашишига қадар қарорни қабул қилишни жадаллаштирмоқчи бўлганлиги эҳтимолдан ҳоли эмас.

Владимир Ильич 1 сентябрда Украина КП(б) МК секретари Д. З. Мануильский билан суҳбатлашди. Унда совет республикалари нинг ўзаро муносабатлари масаласига тўхтаб ўтилганмикин? Тўхтаб ўтилганлигини тахмин қилиш мумкин. Негаки, Мануильский учрашувдан сўнг, Сталинга махсус мактуб (афтидан, унинг илтимосига кўра) қолдирди. У мактубда шартномавий республикаларни автоном республикаларга айлантириш ғоясини қўллабқувватлаган ва ҳатто уни назарий жиҳатдан асосламоқчи бўлган.

Лениннинг секретарлари 17 сентябрда мактуб солинган муҳрланган конвертни Сталинга жўнатдилар. Унинг чиқиш номери 8457. Сталин унга ўша куниёқ жавоб қайтарганлиги ҳақидаги ёзув бор. Аммо, на Лениннинг хатини, на Сталиннинг жавобини ҳозирча қидириб топишга муваффақ бўлинмади. Владимир Ильич айнан шу хатда уни Ташкилий бюро лойиҳаси билан таништиришни сўраган бўлиши керак, деб тахмин этиш мумкин. Буни Сталиннинг 22 сентябрда Ленинга машинкада ёзилган хати тексти тепасига ўз қўли билан битган: «Хатга жавоб» деган сўзлари ҳам бевосита тасдиқлаши мумкин. У ўз лойиҳасининг асосий қоидаларини баён қилар экан, шундай дейди: «Агар биз эндиликда марказ ва чекка жойлар ўртасидаги ўзаро муносабатлар **формасини** (бу ўриндаги ва шундан кейинги таъкидланган сўзлар Сталинники—Авт.) амалдаги ўзаро муносабатларга мослаштиришга ҳаракат қилмасак, шунинг кучи билан чекка жойлар сўзсиз марказга бўйсуниши керак, яъни, агар биз эндиликда **формал** (амалдаги) мустақилликни **формал** (шу билан бирга реал) автономияга алмаштирмасак, у ҳолда орадан бир йил ўтгач, республикалар бирлигини ҳимоя қилиш бекиёс даражада қийин бўлади».

Сталин хатини тугатар экан, унга ўз таъбири билан айтганда, «ясама украин» Мануильскийнинг фикрини илова қилади. Ўша заҳоти, айтишларича «ясама бўлмаган украин» Раковскийнинг автономлаштиришга қарши эканлигини бехосдан билдириб қўяди. Маълумки, Мануильскийнинг Сталин лойиҳасини қўллаб-қувватлаганлигини юқорида айтган эдик. Сталиннинг хатида яна битта ниҳоятда ҳисоб-китобли, аммо йўл-йўлакай айтилганидек туюлиши мумкин бўлган маълумот: «Комиссия аъзоларининг кўпчилиги бу лойиҳани қўллаб-қувватлайди», — деган сўзлар бор. РСФСР молия халқ комиссари Г. Я. Сокольниковнинг қўллаб-қувватлаши, айниқса, таъсирлидир. Лениннинг у билан учрашуви 25 сентябрга режалаштирилган эди.

Сталиннинг лойиҳаси ҳам, у юборган хатнинг руҳи ҳам, Сокольников билан бўлган суҳбат ҳам Ленинни ташвишга солмасдан иложи йўқ эди. Владимир Ильичнинг илтимосига кўра Сталиннинг фармойишига мувофиқ Назаретян 25 сентябрда Горькига Ташкилий бюро комиссиясининг дастлабки лойиҳасини ҳамда республикалар Компартиялари Марказий Комитетларида ўтказилган муҳокамалар материалларини жўнатди. Бу ерда Ташкилий бюро комиссиясининг В. М. Молотов раислигида (у отпускага кетган Куйбишев ўрнига қолган эди) 23 ва 24 сентябрда ўтган иккита мажлиси материаллари ҳам бор эди. Комиссия қарори Сиёсий бюронинг, кейин эса РКП(б) МК пленумининг шу масала юзасидан қабул қиладиган тегишли қарорига асос қилиб олиниши керак эди.

Ушбу материаллар билан танишиш шуни кўрсатдики, Сталин лойиҳасини қўллаб-қувватлаш анчагина нисбийдир. Фақат Озарбайжон ва Арманистон Компартиялари Марказий Комитетларигина уни айтарли шартларсиз маъқуллаган эди. Белоруссия Компартияси Марказий Комитети шартномавий муносабатлар сақланиб қолинишини афзал кўрди. Грузия КП МК 15 сентябрда кўпчилик овоз билан Сталин планини умуман рад этди. У: «Ўрт. Сталин тезислари асосида мустақил республикаларни автономлаштириш формасида бирлаштиришнинг таклиф этилаётган шакли барвақт қилинган иш деб ҳисоблансин. Хўжалик куч-ғайратини ва умумий сиёсатни бирлаштиришни зарур деб ҳисоблаймиз, аммо мустақилликнинг барча аломатлари сақланиб қолиниши керак», деб ёзиб берди.

Грузия МК резолюциясидаги бу сўнгги жумла одатда хато деб ҳисобланади. Ташкилий бюро комиссияси Сталиннинг зўрлаши билан ўз қарорида бу сўнгги жумлага айнан ана шундай баҳо берди. Бироқ биз бугунги кунда ҳужжатлар асосида Грузия КП МК бирлаштиришга қарши чиқмаганлигини дадил айта оламиз. Мустақилликнинг аломатлари тўғрисидаги гаплар эса демократик централизмни ленинчасига тушуниш доирасида бўлган.

Украина КП(б) МК Сталиннинг автономлаштириш лойиҳасини махсус муҳокама қилишга улгурмади. Аммо комиссиянинг аъзоси ва украин коммунистларининг етакчиларидан бири Х. Г. Раковский 28 сентябрдаги хатида Сталин киритган план қайта кўриб чиқишга муҳтож эканлигини қайд этди. Негаки «...**мазкур лойиҳа** бошланган қурилишни охирига етказиш ўрнига, бизнинг давлат турмушимиз формаси ва бизнинг марказий органларимиз қурилиши тўғрисида ўзига аниқ-равшан ва муайян савол бермасдан, барча учун революцион қурилишнинг бир хил шарт-шароитларини таъминлайдиган, Россиянинг барча миллатлари ишчилар синфини тенг ҳуқуқлилик асосида бирлаштира оладиган ҳақиқий федерацияни ишлаб чиқиш ўрнига у **ана шу вазифаларни четлаб ўтади».**

Тўғри, комиссиянинг икки кун иши мобайнида Сталин баъзи ўзгартишларни лойиҳага барибир киритди. Дастлабки вариантда мустақил совет республикаларининг РСФСР составига расман кириши, шунингдек, РСФСР ВЦИКи, Халқ Комиссарлари Совети ва Меҳнат ва мудофаа кенгашининг компетенцияси расман республикаларнинг тегишли муассасаларига ёйилиши кўзда тутилган бўлса, резолюциянинг узил-кесил ишлаб чиқилган вариантида ана шу иккала банд бирмунча ўзгартирилди. Республикалар ўртасида уларнинг РСФСРга ихтиёрий равишда киришлари тўғрисида шартномалар тузиш мақсадга мувофиқлиги тан олинди. Иккинчи бандда эса «шу муносабат билан», яъни шартномалар туфайли» «ВЦИК қарорлари республикаларнинг марказий муассасалари учун мажбурий деб ҳисоблансин», дейиш мўлжалланди. Шуниси характерлики, иккинчи банд саккизта овоз билан қабул қилинди. Йирик республикалар партия ташкилотларининг вакиллари — Мдивани қарши овоз берди, Петровский эса бетараф қолди.

Комиссия ишлаган муҳит қандай бўлганлигини шундан ҳам билса бўладики, комиссия Грузия Компартияси Марказий Комитетининг қарорини қораловчи махсус резолюцияни қабул қилди. У Г. П. Петровскийнинг қабул қилинадиган қарорларни республикаларнинг губерня партия комитетлари бюроларида муҳокама қилишга рухсат бериш керак, деган таклифини бешта овоз билан рад этди. Украина, Грузия, Белоруссия ва Озарбайжон вакиллари қарши овоз бердилар.

Табиийки, Владимир Ильич ўзига юборилган ҳужжатларни олгач, уларда марказлаштиришнинг қаттиқ формаларига ва уларни ниҳоятда тиғиз муддатларда ҳамда Бош секретарь қўлида жуда қисқа муддат ичида тўпланиб қолган катта ҳокимиятдан фойдаланиш йўли билан амалга оширишга интилиш тенденцияларини кўрди.

«Мутлақо, иштирокимсиз ўтиб кетди»

— Ленин «Съездга хат»ида Сталин қўлида сиз ҳозиргина тилга олган жуда катта ҳокимият тўпланиб қолганини айтади. Газетхонларнинг саволларига қараганда бу — ҳатто ҳозир ҳам ҳаммага тушунарли эмас. Ўша пайтларда эса, бу кўпчилик учун, эҳтимол умуман кутилмаган ҳол бўлган бўлса керак!

— Сиз ҳақсиз. Лениннинг, Бош секретарь қўлида қисқа муддат ичида жуда катта ҳокимият тўпланиб қолганлиги ҳақидаги фикри ҳақиқатан ҳам кўпчилик учун кутилмаган ва тушуниб бўлмайдиган ҳол эди. Айни пайтда Владимир Ильич бир қатор аниқ фактлар ва кузатишларга таянган эди. Биринчидан, у Секретариат ва шахсан Сталиннинг кадрлар масаласини ҳал этишда: губерня партия комитетлари секретарларини тайинлаш, комиссиялар составларини танлаш, ўзига содиқ кишиларни юқорига кўтариш принципи асосида жойлаштиришда ўйнай бошлаган ролини назарда тутган эди. Иккинчидан, Ташкилий бюро ва Секретариат қарорларида буйруқ бериш руҳи қарор топиб борарди. Учинчидан, Бош секретарга керакли қарорларни тиқиштириш ва уларни амалга оширишни жадаллаштиришда МК обрўсидан фойдаланиларди. Бундан ташқари шахсий муносабатлар соҳасида ҳам Лениннинг шундай дейишига барча асослар бор эди. Сталин бир қатор масалалар юзасидан ўз ёндашуви ва фикрини қарор топтиришга шошиларди. У бунда Владимир Ильич билан маслаҳатлашмасди. Ленинни касал пайтида безовта қилгиси келмаганлигидан эмас, аксинча масалани ўзича ҳал қилиш истаги зўрлигидан шундай қилар ва охир-оқибатда Ленинни юз бериб бўлган воқеа қаршисида қолдирарди. Бу — СССРни ташкил этиш масалаларига ҳам тўла-тўкис таллуқлидир.

В. И. Ленин 26 сентябрдаёқ Сталин билан 2 соату 40 минут чўзилган узоқ суҳбатдан кейин ўз таассуротларининг излари совумасдан, уларни жамлаб Л. Б. Каменевга РКП(б) МК Сиёсий бюроси аъзолари учун хат ёзди. «Менимча, масала ғоят муҳим, — деб таъкидлайди у. — Сталин бироз шошилиброқ иш кўради. Сиз (Сиз бир вақтлар бу иш билан шуғулланиш ниятида бўлгансиз ва ҳатто бир оз шуғуллангансиз ҳам) яхшилаб ўйлаб кўришингиз керак; Зиновьев ҳам».

В. И. Ленин «автономлаштириш» ғоясини, яъни, мустақил республикаларнинг РСФСРга бевосита киришини пролетар интернационализми принципларидан чекиниш деб баҳолаб мустақил совет республикаларининг ихтиёрий ва тенг ҳуқуқли асосда бирлашувининг янги формасини олға сурди. У ҳаддан ташқари марказлаштиришга қарши огоҳлантирди. Ҳар бир мустақил республиканинг халқларни жипслаштиришнинг мажбурий шарти бўлган суверенитетини ва аломатларини мустаҳкамлашга чақирди. Унинг фикрича, тўла тенг ҳуқуқлилик, самимийлик, ўзаро ҳурмат, дўстлик, қардошларча ҳамкорлик ва бир-бирини тушуниш керак. Янги Совет Иттифоқ давлатидаги миллатлараро муносабатлар, энг аввало, мана шуларга асосланиши керак. У: «Биз ўзимизни Украина ССР билан ва бошқалар билан тенг ҳуқуқли ҳисоблаймиз ва улар билан бирга ва тенг асосларда янги иттифоққа, янги федерацияга... кирамиз», деб ёзган эди.

Улар билан бирга ва тенг асосларда — Ленин масалани ана шундай қўйган эди.

26 сентябрда ёзилган ўша хатда бошқа деталлар борки, уларга эътибор бериш керак. Биринчи жумлани олайлик: «Ўрт. Каменев! Сиз Сталиндан мустақил республикаларнинг РСФСРга кириши тўғрисида унинг комиссияси ишлаб чиққан резолюцияни олган бўлсангиз керак». «Унинг комиссияси» сўзлари ва резолюциянинг расмий номи бўлмиш «РСФСРнинг мустақил республикалар билан ўзаро муносабатлари тўғрисида» сўзлари ўрнига «мустақил республикаларнинг РСФСРга кириши тўғрисида» нинг ишлатилиши шуни кўрсатадики, Владимир Ильич гарчи комиссияга Куйбишев раҳбарлик қилса-да, Сталиннинг алоҳида ролини биларди.

Ленин маъмуриятчиликни, шошқалоқликни, миллий ҳис-туйғуларга эътиборсизликни қораламаслиги мумкин эмасди.

Лениннинг мана бу қайдлари ҳам характерлидир. «Эртага Мдиванини («мустақилчиликда» шубҳа қилинаётган грузин коммунисти»ни) кўраман». Ленин Мдиванига ёпиштирилган «миллий-оғмачи» ёрлиғини ишлатмайди, балки айби юридик жиҳатдан исботланмаган ифодадан — «миллий оғмачиликда» эмас, «мустақилчиликда» «шубҳа қилинаётган» сўзлардан фойдаланади.

Сўнгра Владимир Ильич ёзади: «Сталин резолюцияни Марказий Комитет Сиёсий бюросига киритишни мен боргунимча қолдириб туришга рози бўлди. Мен душанба куни, 2/X да бораман».

Аммо Сталин берган сўзининг устидан чиқмади. Сиёсий бюро мажлиси 27 ва 28 сентябрда ўтказилди. Буни Ленин архивидаги қайдлар тасдиқлаб турибди.

Унинг Ленинга бўлган муносабатини иккита янги ҳужжат таърифлайдики, уларни келтириш жоиздир.

Биринчиси — энди аниқлаш мумкин бўлди — Каменев билан Сталин ўртасида Сиёсий бюронинг 27 сентябрдаги мажлисида, Ленин мактуби олинган кунинг эртасига бўлган хат алмашишдир.

«Каменев: Ильич мустақилликни ҳимоя қилиш учун урушга ҳозирланмоқда. Менга грузинлар билан кўришишни таклиф қиляпти. Ҳатто кечаги тузатишлардан ҳам воз кечяпти. М. И. [Мария Ильинична — Авт.] қўнғироқ қилди.

Сталин: Менимча, Ильичга қарши қатъият зарур. Агар бир жуфт грузин меньшевиклари грузин коммунистларга, улар эса Ильичга таъсир кўрсатаётган бўлса, унда бунга «мустақиллик»нинг нима алоқаси бор, деган савол туғилади».

Ленин илтимосига қарамай, унинг йўқлигида Сиёсий бюро мажлисини белгилаш— «Ильичга қарши қатъият» эди.

Сталин ленинча тузатишлар билан мустақил республикаларнинг РСФСР билан Европа ва Осиё совет республикалари иттифоқига бирлашиши тўғрисида сўз юритишга розилик бериб, ҳокимиятнинг федерал (умумиттифоқ) органларини тузиш зарурлиги ҳақидаги ҳар қандай таклифга қарши чиқди. У, бу нарса сўзсиз рус ЦИКасини тузишга ва «саккизта автоном республика (Татаристон республикаси, Туркистон республикаси ва бошқалар)»нинг РСФСР составидан чиқишга ва «сўнггиларнинг Украина ва бошқа мустақил республикалар билан бир қаторда ўз мустақилликларини эълон қилишга», Москвада иккита палата (рус ва федерал) ни ташкил этишга ва умуман ҳозирги пайтда ҳам ички, ҳам ташқи зарурат тақозо этмаётган чуқур қайта қуришларга олиб келади, деб хато ҳисобларди.

Владимир Ильичнинг молия, озиқ-овқат, меҳнат ва халқ хўжалиги халқ комиссарликларини федерал органларга қўшиш ҳақидаги мулоҳазаларига келганда, Сталин шундай қайд этди: «Менимча, ўртоқ Ленин «шошилди». «Мана шу шошқолоқлик ўрт. Лениннинг миллий либерализмига зид равишда «мустақилчиларга озуқа бериши»га шубҳа ҳам қилмаса бўлади.

Шошқалоқлик ҳақидаги Ленинга мансуб сўзларни Ленин шанига ёпиштиришга уриниш ва мустақилчиларга «озуқа» беришни истамаслик, хат терминологиясидаги руҳнинг ўзи Сталин ниҳоятда аччиғланганлигини кўрсатиб турибди. Бу нарса Сиёсий бюронинг 28 сентябрдаги иккинчи мажлисида Каменевдан олган хатига жавобда ҳам сезилади.

«Каменев: Ўйлайманки, Владимир Ильич ўз сўзида туриб олса, қаршилик кўрсатиш ёмон бўлади (Каменев сўнгги сўзларни уч марта таъкидлади — авт.).

Сталин: Билмадим. Майли, ўз билгича қилаверсин».

Бироқ Сталин ўз лойиҳасига анчагина ўзгаришларни киритиб, Владимир Ильич билан ўз ўртасидаги келишмовчиликларни четлаб ўтишга ҳаракат қилди. В. И. Ленин комиссия резолюцияси янги вариантининг амалдаги муаллифи эканлигини яшириб, уни Сталин, Оржоникидзе, Мясников ва Молотов имзоси билан РКП(б) МКнинг барча аъзоларига ва аъзоликка кандидатларга тарқатди. Боз устига ушбу ҳужжатнинг кириш қисмида РСФСРга кириш ҳақидаги шартнома билан ССР Иттифоқини тузиш ҳақидаги шартнома ўртасидаги туб тафовут хаспўшланиб, гап МК Ташкилий бюроси комиссиясининг илгари юборилган «асосан тўғри ва шак-шубҳасиз маъқул бўлган» узил-кесил резолюциясидаги айрим бир қанча ўзгартишлар, формулировкалар анча аниқлаштирилгани» ҳақида боряпти, дейилади.

— Агар Владимир Ильич Сталиннинг янги кўп миллатли совет давлатини ташкил этиш лойиҳасини аниқлаштиришда шунчалик фаол роль ўйнаган экан, у ҳолда унинг 1922 йил декабридаги диктовкасидаги «...бу масала менинг деярли мутлақо иштирокимсиз ўтиб кетди» сўзларини қандай тушунса бўлади!

— Биз энди билиб турибмиз, гап шундаки, Сталин Ленинга берган ваъдасини бузиб, Владимир Ильични ўз мулоҳазаларини шахсан Сиёсий бюро мажлисида баён этиш имкониятидан маҳрум қилди. Владимир Ильич буни РКП(б) МКнинг 6 октябрдаги Пленумида ҳам қилолмади, одатга хилоф равишда масалани муҳокама қилиш уч соатни эгаллади. Кўриниб турибдики, баҳслар жиддий бўлган, Ленин касаллиги туфайли айнан шу мажлисда қатнаша олмаган.

МК Пленуми Ленин таклифини тўла қувватлади. Мдивани ёзганидек, «иш коммунистик ақл-идрок томонга қараб бурилди». В. И. Ленин кўрсатмалари ва тавсиялари асос қилиб олинган резолюция қабул қилинди. Пленум иши охирида Л. Б. Каменев ҳозир бўлганлар ахбороти учун Владимир Ильичдан ўз номига келган қуйидаги хатни ўқиб берди: «Ўрт. Каменев! Великорусс шовинизмига қарши ҳаёт-мамот уруши эълон қиламан. Албатта шуни қатъий талаб қилмоқ керакки, иттифоқ Марказий Ижроия Комитетида

рус
украин
грузин ва бошқалар
навбат билан раислик қилсинлар

Албатта!
Сизнинг Ленинингиз!»

* * *

Яна бир неча ойдан кейин қардош республикаларнинг мухтор вакиллари Москвада СССР ташкил топганлигини эълон қиладилар. Йўл танланди: биргаликда ва тенглик асосларида...

(«Правда», 1988 йил 8 июль).

● «Ҳосил-88»: «Дала–редакция» телефон линиясида

ЭКИН МАЙДОНЛАРИМИЗ ҚАНЧА?

— Кейинги пайтларда баъзи газета ва журналларда республикамиз экинзорлари, жумладан пахта майдонлари, алмашлаб экиш учун ажратилган ерлар ҳажми турлича кўрсатиляпти. Шу муносабат билан «Совет Ўзбекистони» газетаси орқали кенг ўқувчилар оммаси диққатига бу ҳақдаги аниқ рақамлар етказиб қўйилишини ва тегишли тушунчалар берилишини истардик...

(Республика Давлат агросаноат комитети ходимлари қўнғироғидан).

ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими президиуми раиси, ВАСХНИЛ академиги Ш. АКМАЛХОНОВ шарҳи:

— Ўтган беш йилликлар мобайнида ялпи пахта тайёрлаш ҳажмининг ошиб кетганлиги алмашлаб экишнинг илмий асосланган схемаси ва пахтачилик хўжаликлари экин майдонлари структурасининг бузилишига олиб келди. Ерларга узоқ муддат фақат пахта экилиши туфайли беда майдонлари қисқариб кетди.

Пахтачиликдаги ташвишли аҳволни ҳисобга олган Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Совети КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советига мурожаат этиб, пахта етиштириш план-топшириқларини қайта кўриб чиқиш ва пахтачилик хўжаликлари экин майдонлари структурасини пахта-беда алмашлаб экишнинг илмий асосланган схемасига мувофиқ тартибга солиш ҳақида таклиф киритди.

КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукумати республика илтимосини инобатга олиб, 1988 йилдан бошлаб ялпи пахта тайёрлаш ҳажмини камайтирди. Бу йил республикамизда 5 миллион 250 минг тонна, 1990 йилда эса 5 миллион 400 минг тонна пахта тайёрлаш белгиланди. Бу, хўжаликларга пахта-беда алмашлаб экишнинг илмий асосланган йўналишлари бўйича ишларни мақсадга мувофиқ олиб бориш ва асосий маблағларни суғориладиган майдонларни кенгайтиришга эмас, балки эскидан суғориб келинаётган майдонларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга қаратиш имконини беради. Инвестиция сиёсатига мувофиқ шу мақсадлар учун ажратилган маблағларнинг 70 проценти энди ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга сарфланади. Бу ишларни амалга ошириш учун 1988 йилда республика хўжаликларида мелиоратив ҳолати ёмон бўлган 65 минг гектар суғориладиган ер ажратилади. Беш йилликнинг қолган йилларида эса ана шу мақсадлар учун 100 минг гектаргача ер ажратилади.

Пахта тайёрлаш план-топшириқларининг камайтирилганлиги пахтачилик тарихида биринчи марта «оқ олтин» етиштириладиган майдонлар ҳажмини бу йил 1987 йилдагига қараганда 100 минг гектардан зиёд камайтириш, беда ва бошқа озуқа экинлари ҳамда сабзавот етиштириладиган майдонлар ҳажмини кўпайтириш имконини берди. Бу йил 2 миллион гектар атрофида ерга пахта, 718 минг гектар ерга беда экилган. Шу билан бирга 270 минг гектар ерда бошқа озуқа экинлари ўстирилаётир. Умуман олганда республика бўйича озуқа экинлари майдони 1 миллион гектарга яқинлашди. 1990 йилга бориб, бу кўрсаткич яна 10 процентга ортади.

Пахтачилик хўжаликларида алмашлаб экишни ўзлаштиришнинг таҳлили экин майдонлари структурасининг бирмунча яхшиланганлигини, пахта майдонларининг ҳажми 1986 йилги 73,4 процентдан 1987 йилда 72 процентга қисқарганлигини, бедазорларнинг умумий ҳажми эса 13,6 процентдан 14,5 процентга ошганлигини кўрсатмоқда.

Алмашлаб экишнинг илмий асосланган схемасини жорий этиш — республика пахта комплексида пахта майдонлари ҳажмини 67 процент, бедани — 22 процент бўлишини таъминлаш, кейинчалик бедазорлар ҳажмини 30 процентга ҳамда бошқа озуқа экинлари ҳажмини 5-6 процентга етказишни кўзда тутади.

Аммо Андижон, Қашқадарё, Наманган, Самарқанд, Сурхондарё ва Фарғона областларининг қатор районлари ва хўжаликларининг раҳбарлари эскича фикрлашдан воз кеча олмаяптилар. Бу ерларда озуқа экинлари ва сабзавот майдонларини камайтириш ҳисобига пахтазорлар кўпайтирилган: экин майдонлари структурасида кўзда тутилганидан 3—5 минг гектар ортиқ майдонга чигит экилган.

Юқоридаги сабабларга кўра, алмашлаб экишни ўзлаштириш Сурхондарё областида 1986 йилга нисбатан 16 процент, Қорақалпоғистон АССРда 14 процент, Андижон областида 13 процент, Бухоро ва Хоразм областларида 8 процентга камайиб кетди.

Алмашлаб экиш тўла ўзлаштирилган хўжаликлар сони ҳам қисқарди. Андижон областида 1986 йили 14 та хўжаликда алмашлаб экиш тўла ўзлаштирилган эди. 1987 йилга келиб у атиги битта қолди. Самарқанд областида бу кўрсаткич 113 тадан 97 тага, Хоразм областида 22 тадан 11 тага камайиб кетди.

Андижон, Самарқанд, Сурхондарё, Жиззах областларида эса экин майдонлари структурасининг ўзгариши ялпи пахта майдонлари ҳажмининг кўпайиб, бедазорларнинг камайишига олиб келди.

Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитети пахта ишлаб чиқариш бошқармасининг бошлиғи Р. НАЗАРОВ шарҳи:

— Алмашлаб экишни ўзлаштириш озуқа экинларини камайтириш, пахта монокультураси натижасида илгарилари йўл қўйилган хатоларни тўғрилаш билан чамбарчас боғлиқдир. Аммо ҳозир ҳам айрим колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари пахта тайёрлаш планларини сўзсиз бажариш учун резерв яратиш мақсадида пахта майдонларини пландан ортиқ кўпайтириш ва беда ҳамда бошқа озуқа экинлари экиладиган ерларни камайтириш йўлидан бормоқдалар. Бунда асосан, пахта учун энг унумдор ерлар танлаб олинаётир. Избоскан районидаги «Ленинград», Бўз районидаги Тельман номли, Олтинкўл районидаги Навоий номли, Ғиждувон районидаги «Гулистон», Ҳ. Олимжон номли, С. Айний номли колхозлар, Шаҳрисабз районидаги Энгельс номли совхоз ва Д. Элбоев номли колхоз, Косонсой районидаги Худойбердиев номли совхоз, Иштихон районидаги «Янгикент» совхози ва Фрунзе номли колхоз, Хива районидаги Киров номли, «Коммунизм», Охунбобоев районидаги Киров номли колхозларда шундай ҳолни кўриш мумкин.

«Главсредазирсовхозстрой»га қарашли совхозларда экин майдонлари структурасининг бузилиши кўпроқ кузатилмоқда. Янги ўзлаштирилаётган ерларда бедани кўпроқ экиш ўрнига асосан пахта экиляпти. Масалан, Қашқадарё областидаги совхозларда бедазорлар ҳажми 11-13 процентдан, Жиззах ва Сирдарё области совхозларида эса 10-11 процентдан ошмаётир. Кўплаб хўжаликларда пахтазорлар суғориладиган майдонларнинг тўртдан уч қисмини эгаллайди. Шундай ҳолни Қорақалпоғистон Автоном республикасининг пахтачилик ва шоличилик хўжаликларида кўриш мумкин.

Тажрибаларнинг кўрсатишича, ишни шундай ташкил этиш илгарилари кутилган натижаларни берган эмас.

Алмашлаб экишни такомиллаштириш ва тўла тугаллаш асосида деҳқончилик маданиятини юксалтиришга эришилган, пахта етиштириш бўйича агротехник тадбирлар бутун комплексини юқори сифат билан ўтказган хўжалик ва районлар доимо ҳосилдорликнинг юқори бўлишига ва планларнинг сўзсиз бажарилишига эришмоқдалар. Бунга алмашлаб экиш 90—100 процент ўзлаштирилган Учқўрғон районидаги Ленин номли, Пахтачи районидаги Карл Маркс номли, Ангор районидаги Калинин номли колхозларни мисол қилиб келтириш мумкин.

Бу хўжаликларда ҳосилдорлик 1971 йилга нисбатан гектар бошига 8—10 центнер ошди. Ҳар гектар ердан йилига ўртача 37—39 центнердан «оқ олтин» йиғиштириб олиш таъминланмоқда.

Линияда «Совет Ўзбекистони» махсус мухбири К. Рихсиев навбатчилик қилди.

ТАДБИРКОРЛИК

Оминахон Исроилова Қува районидаги Киров номли колхозга раиса қилиб сайланганида аввалига кўпчилик ҳайрон қолди. «У хўжаликни кўтара олармикан!» деган хаёлга боришди. Чунки, колхоз қолоқлар сафида бўлиб, давлатдан 2 миллион сўмдан ортиқ қарз эди. Орадан йиллар ўтди. Хўжалик қарзлардан батамом қутилди.

Мана, бешинчи йил бошланди. Колхоз ҳисобида ҳозир 550 минг сўм соф даромад бор. Хўжаликнинг ўзини тиклаб олишида оилавий пудратнинг аҳамияти катта.

Хўжалик миришкорлари бу йил 917 гектар майдонга чигит экиб, ғўзаларни меҳр билан парвариш қилмоқдалар. Уларнинг нияти — ҳар гектар майдондан пландаги 30,4 центнер ўрнига 33 центнердан хирмон кўтариш.

Суратларда: 1. Раиса О. Исроилова. 2. Тошпўлат Содиқов бошлиқ оилавий звено маккажўхоризорда. 3. Т. Хожиматов саркор бўлган бригада аъзолари КПСС XIX Бутуниттифоқ конференцияси материаллари билан танишмоқдалар. 4. Ғўзаларга ишлов бериш пайти.

В. Молгачев, Т. Ҳамроқулов фотолари.

РАҲБАР КЎП, ЖОНКУЯР ЙЎҚ

АНДИЖОН ШАҲРИ БОЗОРЛАРИДА НАРХ-НАВО ПИШИҚЧИЛИК ПАЙТИДА ҲАМ ҚИММАТ

Кейинги вақтда Шаҳрихон, Марҳамат бозорларида аҳолига қулайлик яратиш соҳасида анча ишлар қилинди. Бўз, Андижон районларида янги бозорлар қурилди. Андижон шаҳридаги янги бозор тартибга солинмоқда. Колхоз бозорлари область матлубот жамияти ихтиёрига берилди.

— Бозорлар бизга ўтгани яхши бўлди, — деди область матлубот жамияти правлениесининг раиси А. Ҳамидов. — Андижонда барча қулайликларга эга бўлган замонавий бозор йўқ эди. Биз ишни намунали бозор қуришдан бошламоқчимиз. Ҳозир лойиҳа-смета ҳужжатлари тайёрлаяпмиз.

— Лекин бозорларда тартиб-интизом бўш, ҳар ким билганини қиляпти. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари исталган нархда сотиляпти. Бир килограмм ўрик 3 сўм, гилос 3—4 сўм, шафтоли ҳам шу нархда. Аччиқ олманинг баҳоси 2 сўм. Помидор, бодринг, картошка, пиёз ҳануз бир сўмдан тушмаяпти. Сабзининг нархи ҳам бундан қолишмайди. Бу ҳол меҳнаткашларни ранжитмоқда. Нарх-наво нега бунчалик қимматлашиб кетди? Уни арзонлаштириш мумкинми?

Қўлимизда статистика ахбороти турибди: «Андижон областида 1,7 миллион аҳоли яшайди. Етиштирувчи оз, истеъмолчи кўп. Областда 21 минг гектарга яқин мевали боғ бор. Шундан 16 минг гектари ҳосилга кирган. Ўтган йили 107,6 минг тонна ҳўл мева етиштирилди. Ҳар гектар боғдан аранг 66 центнердан ҳосил олинди. Шунга қарамасдан область 20 та марказий саноат шаҳарларига 8,5 минг тонна сабзавот ва мева жўнатди».

Қишлоқ меҳнаткашлари ихтиёрида 22 минг гектар томорқа бор. Томорқа хўжалигидаги боғ-роғлар ҳам камайиб боряпти. Ўтган йили шахсий хўжаликларда 74,5 минг тонна сабзавот ва ҳўл мева етиштирилди. Бу, аҳоли жон бошига сочганда жуда оз.

Областда сабзавот ва мева етиштиришга ихтисослаштирилган 10 дан ортиқ хўжалик бор. Лекин бу хўжаликлар етиштирган маҳсулот давлат буюртмасидан ортмайди. Колхоз ва совхозларга ўзларида етиштирилган маҳсулотларнинг 30 процентини бозорларда сотиш ҳуқуқи берилган. 1987 йилда область колхоз ва совхозлари бозорларда 4517 тонна ўрнига 1648 тонна сабзавот ва мева сотди. Бу, денгиздан томчи, холос. Нега шундай бўлди? Сабаби аён: бирорта хўжалик давлат буюртмасини бажармагунча бозорда бир килограмм ҳам маҳсулот сотмайди. Давлат буюртмаси эса етиштирилаётган маҳсулотга нисбатан кўп. Область матлубот жамияти правлениеси раисининг ўринбосари С. Иминов билан шу хусусда суҳбатлашдик.

— Биз ўтган йили сабзавот, узум ва полиз маҳсулотлари тайёрлаш планини бажарган эдик, — деди у, — аҳолидан сотиб олинган маҳсулотнинг асосий қисми Бутуниттифоқ фондига жўнатилди. Лекин ўзимизнинг эҳтиёжимизни қоплай олмадик. Аниқроғи, областда сабзавот таъминоти плани 15 процент, полиз маҳсулотлари — 10 процент, мева таъминоти плани 2 процент бажарилди, холос. Бундай шароитда нарх-навони тушириб бўладими?

Бу йил 54 минг тонна сабзавот, 4 минг тонна ҳўл мева, 18,5 минг тонна қовун-тарвуз тайёрлашимиз керак. Сабзавотнинг 45 минг тоннаси аҳолидан сотиб олинади. Бутуниттифоқ фондига эса 40 минг тонна қишлоқ хўжалик маҳсулоти жўнатамиз.

Деҳқон ўз маҳсулотини қимматроқ сотишни истайди. Агар бу бозорда унга арзонроқ сот дейилса, нариги бозорга олиб ўтади. Эндиликда колхоз ва совхозлар ҳам шу йўлга ўтиб олишди. Избоскан районидаги «Партия XX съезди» колхози ўтган йили Россияга 6,5 минг тонна (ҳар килограммини 1 сўмдан), Пахтаобод районидаги «Москва» колхози 600 тонна пиёз жўнатди. Хўжаобод районида Россияга мева жўнатадиган кооператив иш бошлади.

Бунинг устига марказий саноат шаҳарларида ташкил этилган кооперативларнинг вакиллари областга келиб, нақд пулга чекланмаган миқдорда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини олиб кетишяпти.

Яна бир факт. Қўшни Қирғизистонда мева ва сабзавот маҳсулотларини харид қилиш баҳоси қимматроқ туради. Масалан, Андижон областида бир килограмм кўк помидор 80 тийин бўлганда, Ўшда у 1 сўм 10 тийиндан қабул қилинади. Андижон областининг 6 та райони Ўш области билан чегарадош. Шу боисдан шахсий хўжаликларда етиштирилган маҳсулотларнинг асосий қисми Қирғизистондаги тайёрлов идораларига бориб тушмоқда.

Бундай шароитда Андижон бозорларида нарх-навони тушириб бўлмайди. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари нархини арзонлаштириш учун уни фақат битта ташкилот тайёрлаши лозим. Амалда эса кооперативлар ҳам, колхоз ва совхозлар ҳам «Фойда оламан», деб чайқовчилик йўлига ўтиб кетдилар, маҳаллий партия, совет ташкилотлари: «қўяверинг, пул топса бас» деб уларга эрк бериб қўйдилар.

— Бозордаги нарх-навони туширишда колхоз ва совхозлардан келтириладиган қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари алоҳида ўрин тутади, — дейди Андижон шаҳридаги колхоз бозорлари дирекциясининг бошлиғи М. Дадахонов, — ҳар йили хўжаликлар билан маҳсулот келтириб сотиш бўйича шартномалар тузамиз. Амалда эса бу шартномалар тўла бажарилмайди...

Хўш, Андижон бозорларида қачон маҳсулот кўпаяди? Қачон маҳсулот нархи арзонлаштирилади? Эҳтимол бозорлар билан шартнома тузган хўжаликларнинг ҳисобини эшитиш фойдали бўлар? Бу саволларга балки халқ депутатлари Андижон область Совети ижроия комитетининг раҳбарлари жавоб берар?

А. ҚУРОНБОЕВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

Ўзбекистон ССР Олий Совети: сессиядан сессиягача

РЕЗЕРВЛАРНИ ТОПАЙЛИК, ОМИЛКОР БЎЛАЙЛИК

Самарқанддаги бир қанча магазинларда харидорларнинг қанчаси ўзига керакли буюмни тополмай қуруқ кетиши ҳисоблаб кўрилди. Харидорларнинг олтмиш-етмиш процентга қадари ҳеч нарса ололмай чиқиб кетишар экан. Ваҳолонки, улар магазинга шунчаки бекорчиликдан эмас, балки ўзларига зарур нарсани излаб киришади. Зарур нарсаларни эса таклиф эта олишмайди, «Пул-товар» омили иш бермай қолади, харидорларнинг маблағлари номаълум вақтгача «ўлик» пул бўлиб, муомаладан чиқиб қолади, амалда ўзининг асосий вазифасини, яъни ҳар бир гражданга ҳам, умуман бутун мамлакатга ҳам наф келтирадиган вазифасини бажармай қўяди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети доимий комиссиялари — План-бюджет ҳамда Савдо ва маиший хизмат комиссияларининг аъзолари мана шундай осон бўлмаган, аммо афсуски, одатдагидек бўлиб қолган вазият тўғрисида сўз юритдилар. Доимий комиссиялар ўзининг қўшма мажлисида Самарқанд области халқ депутатлари маҳаллий Советларининг аҳоли пул даромадлари ва харажатларининг мутаносиблиги таъминланиши борасидаги ишини муҳокама қилдилар. Бир қарашда гражданлар ишлаб топаётган маблағлар ҳар бир кишининг фақат шахсий ишидир. Бироқ Ўзбекистоннинг кўпгина меҳнатчилари ўз корхоналарида маош тўлашнинг кечикиши ҳолларига дуч келишган. Бу ҳол бутун жамиятга бевосита тааллуқли бўлиб, бундай кечиктиришларнинг манбаларини харидорнинг ўз шахсий пулини ҳамиша ҳам сарфлаш ва бу пуллар банк орқали ўтиб иш ҳақи тарзида ўз вақтида қайтарилиши учун уларни муомалага киритиш имкониятига эга бўлавермаслигидан ҳам излаш керак.

Демак, маҳаллий Советлар товар запасларининг тўлдириб турилишини доимо диққат марказида тутишлари керак, дейишди доимий комиссияларнинг аъзолари. Хўш, ниманинг ҳисобидан тўлдириб туриш керак? Маълумки, бизда чет эллардан мол харид қилиш қисқартирилди. Бошқа ўлкалар ва республикалардан мол олиб келиш баъзида қимматга тушади. Депутатлар ҳозир республикага кийим осиладиган вешалкалар ва ҳатто уй бекаларимиз учун фартуклар ҳам ташиб келтирилаётганлигини кулгили бир ҳол сифатида айтиб ўтдилар. Шундай товарларга бўлган талаб-эҳтиёжни батамом қондира оладиган биронта ҳам корхона наҳотки республикада топилмаса?

Комиссияларнинг мажлисида ҳисобот берган Самарқанд область ижроия комитетининг раиси А. Йўлдошев бу жиҳатдан умидвор қилмади. «Корхоналарнинг раҳбарлари бизнинг қарорларимизни бажаришга ҳамиша ҳам ошиқавермайдилар», деди у. Шу гапни айтиб, депутатларни ниҳоятда таажжублантириб қўйди: айниқса ҳозир, XIX партия конференцияси тугаганидан кейин бир неча кун ўтгач, шундай дейиш ўз заифлигини тан олиш билан баробардир. Депутатлар область ижроия комитетининг раисидан: Сиёсий бюронинг мажлиси тўғрисидаги ахборотда коммунистлар, партия, совет, касаба союз органлари қўшимча йўл-йўриқлар ва фармойишларни кутиб турмай, партия конференциясининг қарорларини рўёбга чиқаришга киришишлари керак, деб аниқ-равшан айтиб қўйилган экан, сизларга яна қандай ҳуқуқлар керак, деб ҳаққоний сўрадилар. Аммо Самарқанддагилар ҳамон кутиб туришибди...

Афтидан, бундай кутиб туриш ўтган йили масалан, Каттақўрғон районида аҳолининг пул даромадлари 4,3 процент ошгани ҳолда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш 49 процент камайишига олиб келганди. Область ижроия комитетининг раиси эса доимий комиссиялардан: Министрлар Совети бизга фондларни кўпайтириб товарларни қўшимча равишда ажратса, яхши бўлур эди, деб илтимос қилмоқда. Бундай кайфиятни тайёрга айёрликдан бошқа нарса деб атаб бўлмайди.

Адолат юзасидан шуни қайд этиш керакки, бу йил областдаги аҳвол аста-секин яхшилик сари ўзгара бошлади. «Хотамтой амаки» ҳисобига шундай бўлаётгани йўқ. Масалан, кооперативларнинг фаолияти кучайтирилди. Ўтган йили кооперативлар юздан камроқ бўлса, эндиликда салкам уч юзтага етиб қолди. Илгари бу кооперативлар асосан умумий овқатланиш соҳасида ишлаган бўлса, ҳозирги пайтда халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқиш билан дадилроқ шуғулланадиган бўлиб қолдилар. Кооператорлар фойдани ўз чўнтакларигагина солиб қолмай, шу билан бирга давлат хазинасига ҳам талайгина маблағ қўшмоқдалар.

Кўпгина резервлар борки, уларни ҳозирнинг ўзидаёқ ишга тушириш, зарур, дейишди депутатлар. Фақат Совет ҳокимиятининг ҳар бир маҳаллий органи ўзига қарашли территориянинг тезроқ хўжайини бўлиб қолиши, кўпроқ ташаббус, социалистик омилкорлик кўрсатиши, одамлар тўғрисидаги ғамхўрликдан келиб чиқиб, улар яхшироқ яшаши учун ҳамма ишни қилиши керак.

Доимий комиссияларнинг аъзолари ишлаб чиқилган ва қабул қилинган тавсияномаларда шу жиҳатдан туб ўзгартишлар дахл қилиши лозим бўлган Советлар фаолиятининг деярли барча томонларини эътиборга олдилар. Савдо-сотиқ, маиший хизмат, жамоат транспорти, маданий-маориф ва физкультура-спорт ташкилотларининг иши — хуллас инсон кундалик турмушига боғлиқ бўлган нарсаларнинг ҳаммаси халқ сайлаган депутатларнинг доимо диққат-марказида туриши керак.

(ЎзТАГ).

Дунё овози

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

ДАМАШҚ. **АҚШ олтинчи флоти ва Исроил ҳарбий денгиз кучлари составининг кемалари келгуси ҳафта мобайнида биргаликда машқлар ўтказади.** Якшанба куни АҚШ олтинчи флотининг қўмондони адмирал Кендалл Мэрфи қўмондонлиги остидаги Американинг беш кемаси Исроилнинг Хайфа портига келди. Кемалар ичида Американинг етти минг ҳарбий хизматчиси бор. Сурия пойтахтидаги кузатувчиларнинг фикрича, Америка-Исроил қўшма ҳарбий-денгиз машқлари араблар дунёси кўз олдида кучларни намойиш қилиш мақсадида ўтказилмоқда. Машқлар жаҳон жамоатчилиги Америка ҳарбий-денгиз кучларининг кемаси Эрон пассажир самолётини шафқатсиз уриб туширганлигидан ташвишланаётган бир пайтда ўтказилаётганлиги факти диққатни ўзига жалб қилмоқда.

ПРАГА. **Жаҳондаги 59 давлатдан келган олим ва мутахассислар Чехословакия пойтахтида очилган XIV халқаро биохимия конгрессида иштирок этмоқдалар.** Ана шу нуфузли илмий анжуман программасига Прагада очилган асбоб-ускуналар, биохимия турли муаммоларига бағишланган материаллар ва адабиётлар кўргазмаси ҳам киритилган.

(ТАСС).

Шарҳловчи минбари

«НАЗОКАТЛИ ИБОРАЛАР ДИПЛОМАТИЯСИ»

Социализмнинг халқаро майдондаги жозибаси, таъсир кучи ошган сари буржуа оммавий ахборот воситалари «назокатли иборалар дипломатияси» га зўр беряпти. Бу дипломатия қирраси кўп. Ўртача ва камроқ олисликдаги ракеталарни йўқ қилиш, ядро қуроли пойгасига чек қўйиш, тинч-тотув яшаш, экономика ва маданият соҳасида Совет-Америка ҳамкорликлари шулар жумласидандир. Буржуа мафкурачилари ана шу ижобий силжишларни кўрсатиш орқали ўзларини «қўй оғзидан чўп олмаган» ювош, самимийлик тарафдори қилиб кўрсатишга уриняпти ҳамда ўз ғояларини пардалаб ёйишга имкон қидиряпти. Бунинг учун энг аввало, ҳаммани бирдек қизиқтирадиган соҳаларга эътибор қаратилади. Масалан, озиқ-овқат нархи, маиший хизмат ҳақи шулар жумласидандир. Улар келтираётган мисолларга қараганда, айтайлик, товуқ шўрва тановул қилиш учун керакли маблағни топишга малакали ишчи Америка Қўшма Штатларида 18 минут, Совет Иттифоқида эса камида бир соат ишлаши, бир литр сут учун уларда тўрт, бизда 20 минут, бир дона кир совун учун эса уларда уч, бизда 17 минут ишлаши керак эмиш.

Буржуа мафкурачилари «назокатли иборалар дипломатияси» имкониятларидан келиб чиқиб, гоҳида капиталистик давлатлар зарарига билинар-билинмас хизмат қиладиган мисоллардан ҳам фойдаланадилар. Масалан, почта маркаси сотиб олиш учун Америка Қўшма Штатларида икки минут, бизда, эса бир минут ёки бир бош карам харидига сарфланадиган маблағни ишлаб топиш учун ҳар иккала мамлакатда 7 минутдан вақт сарфлаш кераклигини ҳисоблаб чиқишибди. Бизнинг мамлакатимизда сартарошга тўланадиган ҳақни 34 минут, Америка Қўшма Штатларида эса бир соату икки минут, автобус билети учун бизда уч, уларда 7 минут, бир килограмм нон учун бизда 11, уларда 18 минут вақт сарфланиши мисол тариқасида келтирилиб, капиталистик тузумга «тил» тегизишмоқда.

Юзаки қараганда ҳаммаси тўғри. Лекин масалага чуқурроқ ёндашсак, буржуа мафкурачиларининг бундай холислиги хўжакўрсин қабилидадир. Буни улар жўртага, атайлаб жаҳон жамоатчилиги фикрини долзарб ижтимоий муаммолардан чалғитиш учун қиляптилар.

Сир эмас, америкалик мутахассисларнинг маоши бизнинг мутахассисларникидан кўп. Аммо кўпчилик соҳалардаги нарх-навода фарқ кам. Аслида буржуа мафкурачилари капиталистик тузумда меҳнаткашларнинг даромади юқори, деган фикрни очиқ эмас, пардага ўраб ташвиқот қилишяпти. Бу масаланинг тескари, кўзга кўринмас томонлари ҳам бор. Масалан, биз саноат корхоналаримизни замонавий асбоб-ускуналар, дастгоҳлар билан таъминлашда баъзи тараққий этган капиталистик давлатлардан бироз орқадамиз, буни тан оламиз. Демак, сарфланган бир хил вақт ичида тайёрланган саноат маҳсулоти миқдорида фарқ бўлиши табиий. Кўп маҳсулот тайёрлаган кўп ҳақ олади, албатта.

Ўз навбатида биз ҳам бир-икки мисолни таҳлил қилмоқчимиз. Масалан, америкалик бир фарзандини шахсий коллежда ўқитиш учун йилига 11 минг 113 доллар тўлаши керак. Бунинг учун у фарзанди туғилган кунидан бошлаб, токи ўқишга боргунича кунлик маошининг 15-20 процентини жамғариб бориши лозим.

Капиталистик мамлакатларда уй-жой учун ижара ҳақи ниҳоятда юқори. 4 киши яшайдиган уй-жой ижара ҳақи учун бизнинг мамлакатимизда ўртача 6 соату 40 минут ишлаш керак, Америка Қўшма Штатларида эса 56 соат ишлаш талаб этилади. Яна бир мисол, касалхонада бир кун даволаниш учун америкалик 40 соатлик иш ҳақини тўлайди.

Бу хил мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Масалан, бир сўмга совет ишчиси ошхонада тўйиб овқатланиши ёки икки марта кинофильм томоша қилиши мумкин. Бир доллар эса бир бурда нон ва бир пиёла чойга ёки метрога бир марта йўлкира учун етади, холос. Кўриниб турибдики, буржуа мафкурачилари пардага ўраб тарғиб қилаётган капиталистик мамлакатларда меҳнаткашларнинг даромади юқори, деган фикри қуруқ сафсатадир.

КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев билан Америка Қўшма Штатлари президенти Рональд Рейганнинг Москва учрашувидан кейин буржуа мафкурачилари ўз самимийлиги ва холислигини кенг кўламда кўз-кўз қилиш мақсадида бор ҳунарларини ишга солиб, «назокатли иборалар дипломатияси» ниқобидан кенг фойдаланмоқдалар.

М. РИХСИЕВ.

Чорвоқ пионерлар уйининг болалар скульптураси тўгарагига қирқ беш ёш рассом қатнашади. Тўгарак раҳбари Амир Ҳолиқов шогирдларида меҳнатга муҳаббат уйғотишга интилади, уларни ижодий изланишга ўргатади. Бу ерга бир марта келган ўқувчи устозининг ўгитлари, қўли гуллигини кўриб, оддий лойдан чиройли буюмлар ясашга иштиёқманд бўлиб қолади.

Суратда: рассом А. Ҳолиқов ўз ўқувчиларига янги буюм ясашни ўргатяпти. Р. НУРИДДИНОВ фотоси (ЎзТАГ).

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ — БАЙРОҒИМИЗ

Халқлар дўстлиги— адабиётлар дўстлиги

Ўзбекистон Ёзувчилар союзида ана шундай шиор остида адабий кеча бўлиб ўтди. Кеча ўзбек ва қозоқ совет адабиётларини ўзаро бойитиш масалаларига бағишланди. Сўзга чиққан кишилар бу адабиётларни ижодий ривожлантириш умумий йўналишлари ҳақида, бу йўлдаги мавжуд муаммолар, уларни ҳал этиш усуллари тўғрисида гапирдилар.

Ўзбекистон Ёзувчилар союзи қошида қозоқ адабиёти секциясини очишга қарор қилинди.

(ЎзТАГ).

• Ахборот

ПОСЁЛКА ЧИРОЙ ОЧЯПТИ

Фарғона область комсомол-зарбдор қурилиши бўлган Сўх сув омборини барпо этиш тез ва жадал олиб борилаётир. Бу ерда қурувчилар учун янги посёлка қурилиши ҳам қизғин.

Қисқа вақт ичида посёлкада кўплаб маданий-маиший объектлар, шинам турар жойлар қуриб битказиляпти. Ишчилар фарзандлари учун 140 ўринли боғча, 100 ўринли ётоқхона фойдаланишга топширилди. Бу ишда 7-механизациялашган кўчма колоннанинг А. Абдусаломов бошлиқ бригада қурувчилари жонбозлик кўрсатмоқдалар.

Н. РАУФЖОНОВ.

КОРХОНА ПРОФИЛАКТОРИЙСИ

Усмон Юсупов районидаги ремонт-ишлаб чиқариш корхонасида ишчи-хизматчиларнинг унумли меҳнат қилиб, маданий ҳордиқ чиқаришлари учун алоҳида ғамхўрлик қилинмоқда. Яқинда бу ерда профилакторий қурилиб, фойдаланишга топширилди. Уни «Каршипромжильстрой» трестининг 15-механизациялашган кўчма колоннаси қурувчилари бунёд этдилар.

Профилакторийда бир йўла 50 киши даволаниши ва дам олиши мумкин. Бунинг учун ҳамма шароитлар мавжуд.

А. ҲАСАНОВ.

МАДАНИЙ ҲОРДИҚ

Гурлан район «Коммунизм» колхозидаги «Маданий марказ» ишидан хўжалик ёшлари, меҳнат ветеранлари мамнун. Марказда ошхона, чойхона ишлаб турибди. Ҳар шанбада бу ерда кечқурун дўстлик сайллари ўтказилади. Уларда колхознинг бадиий ҳаваскорлик тўгараги қатнашчилари ўзбек, рус, корейс, қозоқ тилларида қўшиқлар куйлаб, рақсга тушадилар. Колхоз ишлаб чиқаришига оид ва бошқа мавзуларда ўқилаётган турли лекциялар сайл қатнашчиларида катта таассурот қолдирмоқда. Бундай сайллар қишлоқда яшаётган 13 миллат вакиллари ўртасидаги дўстликни янада мустаҳкамлашга хизмат қилмоқда.

И. ШОМУРОДОВ.

* * *

Шунингдек редакцияга **С. Костирко** (Москва), **С. Қўчқоров** (Наманган), **Н. Иноқов, С. Йигиталиев, У. Мирзааҳмедов, А. Аҳмадалиев** (Андижон), **И. Норқувватов** (Самарқанд) ва бошқалар ҳам турли мавзуларда хат-хабарлар йўллашган.

● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ

ЕНГИЛ АТЛЕТИКА:
ЖАҲОН РЕКОРДИ

Донецклик моҳир спортчи Сергей Бубка бўлажак Олимпиада ўйинларига муносиб номзод эканлигини яна бир бор намойиш этди. Машҳур енгил атлетикачи Ницце шаҳрида ўтказилган халқаро мусобақада ажойиб ғалабага эришди. Лангар билан сакраш устаси бу сафар 6 метр 6 сантиметрли маррани эгаллади. Бу билан спортчимиз ўзининг жаҳон рекордини бир сантиметрга яхшилади. Унинг ўрнатган жаҳон рекордлари жами 9 тага етди.

СУЗИШ:
МАРРАДА ИККИНЧИ

ГФРда ўтказилган халқаро мусобақада бўлажак олимпиадачилар маҳорати кўздан кечирилди. 200 метрга чалқанча сузиш баҳслари қизиқарли бўлди. Бунда совет спортчилари совринли ўринларни эгаллашди. Чунончи Игорь Полянский 2 минут 1,82 секундли натижа билан зафар қучди. Тошкентлик собиқ жаҳон чемпиони, хизмат кўрсатган спорт мастери Сергей Заболотнов 2 минут 4,73 секундли натижа билан халқаро мусобақанинг кумуш медалини қўлга киритди. Унинг командадоши Олег Гавриленко дақиқалар ҳисобида учинчи бўлди.

ЧИМ ХОККЕЙ:
ҲАЛ ҚИЛУВЧИ ЎЙИНДА

Мамлакатимиз шаҳарларида давом этаётган Бутуниттифоқ ўсмирлар спорт ўйинлари тобора қизғин тус олмоқда. Бориспол шаҳрида хоккейчи қизлар учрашуви ниҳоясига етди. Республикамиз терма командаси ҳал қилувчи ўйинни Украина хоккейчилари билан ўтказиб (1:0), ўсмирлар ўйинлари ғолиби бўлди. Йигитлар баҳсида эса вакилларимиз учинчи ўрин учун курашиб, Озарбайжон командасидан (2:1) устун келишди.

• Ёшлар ижодидан

Устоз ўгитлари

Тунов кун шеърингни эшитдим, бўтам,
Кўп бийрон сатрлар, фикрингда теран.
Тингладим сингалаб, нимадир излаб,
Лекин мен топмадим ўзингни ундан.

Нима демоқчисан халқингга ахир,
Қаёқларга боқар тийрон кўзларинг!!
Кекса хотирамга солар хавотир,
Касалманд синглингнинг зафар юзлари.

«Эгатлардан оқар оқшом жимирлаб,
Уфқ ёлқинидан қоялар ўктам».
Ёдингга келмабди элга ризқ тилаб
Сув тараб уватда тунаган отанг.

Қани шеърларингда деҳқон армони,
Ўтмиш қиёфаси, Шарқнинг удуми.
Кекса Осиёнинг кунгай томони
Тарихда озмунча фотиҳ кўрдими!!

Ўзбек пахтасининг ўзи кўп юмшоқ,
Меҳнати каттиқдир, заҳмати азоб.
Шу қора тупроқда бино бўлган оқ —
Тола ҳар сатрингдан турсин кўз ташлаб.

Э-э, замонлар ўтар, не керак хитоб,
Беватан руҳларга сажда қилма, бас.
Нотавон қалбингга меҳр, нур тилаб,
Бошингни она халқ сийнасига бос.

Варраклар баланд учганда

Тинди самоватнинг мунгли алласи.
Намхуш кесакларда ўйнайди ҳамал,
Эшик тирқишидан боққан қиз мисол,
Ийманиб турибди ойбаҳор фасли.

Ариқлар лабида хандона ялпиз,
Тароват рақсига йўрғалайди сув.
Ҳув олис қирлардан тошқин, тинимсиз,
Қалбимга қуйилар сирли бир ғулу.

Уфқ сийнасида уриб чирпирак,
Бир варрак сапчийди кўкка бетоқат.
Номаълум туйғудан титрайди юрак,
Бу қандай ҳаяжон, қандай ҳиссиёт!!

Тақдирнинг қайсидир бурчида қотган,
Турфа хотиралар қалқди баногоҳ:
Ўзлигин танимай менинг йўқотган —
Бебош болалигим эмасми бу, оҳ!..

Йиллар панасида турибман мана,
Ўтган кун ловиллаб ўчган бир чақин,
Болалик — варракдек олис, мардона,
Ё узиб кетолмас, ё келмас яқин.

Икки туп гул

Бегонайди наслда
Улар аслида,
Ўтқаздилар гултувакка
Иккисини ёнма-ён.
Шудгор...
Ерга ишонмадилар
Тупроқни ҳам келтирдилар
Аллақайси адирдан.
Ўтиб йиллар бировининг
Қадди ростланиб
Ўсди тикка,
Иккинчиси рангпар, майиб,
Тураверди букчайиб,
Уй соҳиби бир кун, оҳиста
Қўйди тирговуч-бенаф.
Осиб қўйди
Шипга ип билан — бефойда,
Боғлади сўнг чирмаштириб
Тик новдага мажруҳин — бўлмади.
О, эгрининг эл наздида
Насли тоза эди-да!..
Боши қотди соҳибнинг:
Орият-ку ўлимдан қаттиқ
Тугаб сабот ахир тутақиб,
Тик ниҳолни эгрига мослаб
Тортиб қўйди,
Полга мих қоқиб.

Табиат илҳом бер...

Мен кўриб турибман ёрқин уфқимни,
Бахтиёрлик кайфидан ёноқлари ол.
Ундан сезаяпман сирли шукуҳни,
Ва гўзал, самимий, бокира иқбол.

Бугундан орзуйим қуёш қадар чўнг,
Нурранг ҳошияли эртам, индиним.
Асрим руҳим билан этмоқда гурунг,
Қалбим интилмоқда, қалбим бетиним...

Истиқбол гўшаси...
Бедор ҳисларим,
Бедор юраклардан отилган садо.
Мен ўзни коммунар дея атадим,
Бадҳазм даврлар хайр, алвидо!

Табиат, илҳом бер, илҳомки мудом,
Доно тафаккурга сидқидил толиб,
Само — бир майкоса,
Лолагун оқшом,
Сипқарайин кафтимга олиб.

Ифтихор

Ўқитувчимизнинг ягона ва пахта терими пайтидаги ташвиқотларидан.

Сен шаккоклик қилма, бола,
Етти пуштинг ерга кўз тиккан.
Туғилганнинг шу тенгсиз маъво
Экиб-тикиб топди мангу шон.

Боболаринг боболаридан
Қолмиш сенга яратмоқ ишқи.
Аждодларинг қутлуғ қонидан.
Қутлуғ мерос деҳқонлик машқи.

Рашк қиламиз меросимизни
Ишонмаймиз уни ҳар кимга.
Бизда олим бўлмаслик ... мумкин,
Деҳқон бўлолмаслик фожиа.

* * *

Дунёда фикрлар кўп, эҳтирослар кам,
Наинки эҳтирослар, дилирозлар кам.
Дунёнинг ибтидоси, интиҳоси сўз,
Сўз билан туғилган кўп, сўзи ростлар кам.

Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ.

• Ажаб савдолар

ФИРИБГАР

Биласизми, унинг қилган ишлари Алдаркўсаникидан ҳам ошиб тушади. Хўш, Алдаркўса кимни алдабди? Кунлардан бир куни Насриддин Афанди Алдаркўсадан сўрабди:

— Мени ҳам алдай оласанми?

— Ҳозироқ алдардим-у, алдар халтам уйда қолиб кетибди-да. Эшагингизни бериб туринг, тезгина бориб олиб келаман.

Афанди кутибди, Алдаркўса келмабди. Бу воқеа бўлганми, йўқми, бизга қоронғи. Бироқ қаҳрамонимиз Хуррам Имомназаровнинг найранги олдида Алдаркўсанинг иши ҳеч гап эмас.

У шундай сеҳрли кучга эгаки, авзойини ўзгартириб ҳавойи дўққа ўтганда, ҳар қандай киши ҳам юрагини ҳовучлаб: «Бўлди, бўлди, нима десангиз розиман!» — дейди баралла.

...Фирибгарлик кўчасига кириб қолган Хуррам Имомназаров бир амаллаб Қашқадарё область электр тармоқлари корхонасининг автотранспорт гаражи токарфрезерлик цехига ишга кириди-ю, лақиллатишга содда одамларни қидиради. Шу цех токари Жамил Сайфуддинов худди у ўйлагандай бўлиб чиқди.

— Автомашинам бор, блокини шлифовка қилиб бергин, қуруқ қўймайман,— деди у Жамилга.

— Хўп бўлади.

— Балли, оғайни! Ҳозирча мана буни олиб тур.

Хуррам иккита йигирма беш сўмликни қўярда-қўймай Жамилнинг чўнтагига солиб қўйди. Сўнг шовқин кўтарди:

— Ҳа, қўлга тушдингми?! Мен ОБХСС ходимиман! Сен билан ўша ерда гаплашаман!

Х. Имомназаров қандайдир қизил муқовали ҳужжатни кўрсатиб, сўзида давом этди:

— Қани, юр ички ишлар бошқармасига!

Бир зумда рўй берган бу ҳодисадан боши қотган Жамил ялинишга тушди:

— Бола-чақамга раҳминг келсин, оғайни, яхшилигингни бир умр унутмайман, кечир энди...

— Қуруқ гап қулоқ йиртади, — деди андишани йиғиштириб қўйиб Хуррам. — Уч минг сўм берсанг, ёпиқлик қозон ёпиқлигича қолади. Бўлмаса ўзинг биласан.

— Биродар, омонат кассада бир ярим минг сўмим бор. Бера қолай...

— Гапни кўпайтирма! Уч минг дедимми, уч минг! Ўзингда бўлмаса, бирор кишидан қарз ол.

Жамил кўнди. Орадан кўп ўтмай фирибгарнинг қўлига уч минг сўм келиб тушди.

Кунларнинг бирида Х. Имомназаров иши судга тушиб турган Қарши шаҳрининг Пахтакор микрорайонида яшовчи Жаббор Ҳусановнинг қулоғига астагина шипшиди:

— Сизга адвокат керак эмасми?

— Қанақа адвокат?

— Қанақа бўларди, зўр адвокат-да...

— Ҳа, керак, — деди кўзлари чақнаб Жаббор Ҳусанов. — Қандай топса бўлади?

— Мана, биз топамиз...

— Унда биздан нима хизмат?

— 500 сўм берсангиз бўлади.

Жаббор Ҳусанов пулни санаб берди. Шунга қарамай Хуррам яна тўнини тескари кийиб олди.

— Йўл кира-чи? Майдачуйда совға дегандай... Ахир, мушук бекорга офтобга чиқмайди-ку?!

«Ҳожатбарор»га 58 сўмга авиабилет, 45 сўм 50 тийинлик ҳар хил мева-чева сотиб олиб берилди. Товламачи буёғини ҳам хамирдан қил суғургандай қилиб келиштирди. Косон район халқ судига: «Мен адвокатман, Жаббор Ҳусановнинг судига боролмайман», — деб телефонда хабар қилди.

Кунлардан бир куни у Қарши район «Аврора» посёлкасида яшовчи Антонина Даниниананинг Қарши шаҳридан квартира олиш ҳаракатида юрганлигини пайқаб қолди.

— Мабодо сизга шаҳардан квартира керак эмасми?

— Эй, қўйинг, бошимни қотирманг...

— Нега ишонмайсиз, — деди «ҳожатбарор» аччиқлангандай бўлиб. — Мана, паспортимни кўринг. Хоҳласангиз, сизга бериладиган квартирани ҳозироқ кўрсатаман.

Хуррам Имомназаров бир пасда Антонина Данинананинг ишончига кириб, Пахтакор микрорайонига бошлаб келди ва бир уйни кўрсатди.

— Мана шу ерда сизбоп бўш квартира бор.

— Хўш, биздан нима хизмат?

— Малол келмаса, минг сўм...

— Беҳазилми?

— Опажон, ҳазилга бало борми?!

Минг сўмни санаб олди.

Текинхўрликда катта тажриба орттирган Имомназаров магазин мудири Виктор Штанденконинг юрагига ғулғула солди:

— Телетрансформаторни қиммат сотаяпсан, энди сени боплаб газетага ёзаман, область газетасиданман! Агар...

Ҳангу манг бўлиб, тили калимага келмай қолган В. Штанденко Хуррамга 200 сўм берганини ўзи ҳам сезмай қолди.

Қилмиш-қидирмиш деб бекорга айтишмаган. Ҳар ким экканини ўради. Бир қараса ОБХСС ходими, бир қараса — мухбир, яна бир қараса бошқа киши ниқобида кун кўриб, одамларни лақиллатиб юрган Хуррам Имомназаров жиноят устида қўлга тушди. Бу гал унинг баъзиларни мўмиёдай эритувчи ишшайиши ҳам, ҳавойи дўқ-пўписаси ҳам иш бермади. Қарши шаҳар халқ судида қилмишлари учун жавоб берди.

Муса КАРОМОВ.

✦ ПОЙТАХТ ТЕАТРЛАРИДА

«АДАШГАНЛАР»

Абдулла Қаҳҳор номли республика Сатира театри яқинда драматург Тўлқин Муҳиддин пьесаси асосида тайёрланган «Адашганлар» спектаклини намойиш этди. У оқ ажал — гиёҳвандлик домига тушган ўсмирлар ҳақида ҳикоя қилади.

Муаллиф ўз пьесасида гиёҳвандликнинг фожиали оқибатларга олиб келишини ишонарли ифодалаб беролган. Театр ижодий коллективи ҳам автор кўзда тутган мақсадни саҳнада тўлақонли жонлантиришга ҳаракат қилганлар. Айниқса, Санобар ролини ижро этган Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Гулчеҳра Саъдуллаева, Лобар образини маромига етказган Соҳибжамол Қодирова, Карим қиёфасида саҳнада намоён бўлган Баҳодир Муродовлар ўзларининг актёрлик вазифаларини яхши бажаришган.

Т. УБАЙДУЛЛАЕВ,

Суратда: спектаклдан бир кўриниш.

М. Назаров фотоси.

ҲАР ТЎҒРИДА

ФИЛЛАР ҚЎРИҚХОНАСИ

Суматра ороли жуда катта. Унинг майдони 435 минг квадрат километр, бу ерда 20 миллиондан ортиқроқ киши яшайди. Индонезия ҳукумати ўрмонлардаги филларни махсус қўриқхонага тўплашга қарор қилди. Аввалига филлар қаршилик кўрсатишмади. Лекин орадан маълум муддат ўтгач кичикроқ бир гуруҳ, кейин 50-60 бошли филлар подаси ўз маконларига қайта бошлашди. Филлар ўкириб, шовқин-сурон билан бир қишлоқни вайрон қилишди ва экинзорларни пайҳон қилиб ташлашди. Уларнинг йўлдан қайтариб олиб кетишга уриниш фойда бермади. Иккита қишлоқдан уч юзга яқин хонадон ўзлари обод қилган ерларни ташлаб чиқиб кетишди.

ТАДҚИҚОТ СИРЛАРИ

Непалнинг ўрмонларида бошқа айиқ яшаётганди. Америкалик икки олим 1983 йили ана шу номаълум йиртқич изига тушди. Улар қўрқинчли Маунт-Манула тоғ этагидан ваҳший ҳайвоннинг бешта уясини топишди. Бу уялар Ҳимолай айиғиникига қараганда бирмунча пухта ишланган эди. Энг муҳими, бу ердан топилган учта айиқ калла суяги бўлди. Тадқиқотлар чиндан ҳам ушбу ҳайвоннинг илгари фанга маълум бўлмаган тури эканлигини тасдиқлайди.

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

СССР ХАЛҚ МАОРИФИ ДАВЛАТ КОМИТЕТИ
АНДИЖОН ИНДУСТРИАЛЬ-ПЕДАГОГИКА ТЕХНИКУМИ
1988—1989 ўқув йили учун
қуйидаги мутахассисликлар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

КУНДУЗГИ БЎЛИМГА

«Қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш» — техник-механик, ишлаб чиқариш таълими мастери; **«Қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш»** — техник-электромеханик, ишлаб чиқариш таълими мастери; **«Автомобилларни ва двигателларни ремонт қилиш, уларга техник хизмат кўрсатиш»** — техник-механик, ишлаб чиқариш таълими мастери.

СИРТҚИ БЎЛИМГА

«Қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш» — техник-механик, ишлаб чиқариш таълими мастери; **«Қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва автоматлаштириш» — техник-электромеханик, ишлаб чиқариш таълими мастери; «Автомобилларни ва двигателларни ремонт қилиш, уларга техника хизмат кўрсатиш»** — техник-механик, ишлаб чиқариш таълими мастери.

ТЕХНИКУМГА ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТЛАРИНИ БИТИРГАН ЎРТА МАЪЛУМОТЛИ ЙИГИТ ВА ҚИЗЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: директор номига ариза; ўзлари ўқиган билим юртларидан ёки область ҳунар-техника билим юртлари бошқармаларидан йўлланма; маълумоти ҳақидаги ҳужжатнинг асл нусхаси; ўқиш ёки иш (меҳнат стажига эга бўлганлар учун) жойидан характеристика; меҳнат дафтарчасидан кўчирма (меҳнат стажига эга бўлганлар учун); соғлиги ҳақидаги медицина справкаси (086/У форма); 3х4 ҳажмда 8 дона фотосурат.

Паспорт, ҳарбий билет ёки хизматга чақирилиши ҳақидаги шаҳодатнома ҳамда комсомол билет шахсан кўрсатилади.

ҲУЖЖАТЛАР 14 АВГУСТГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Кириш имтиҳонлари қуйидаги фанлардан ўтказилади: танланган ихтисос бўйича квалификация синови; математика (оғзаки); она тили ва адабиётидан (иншо).

Кириш имтиҳонлари 1 августдан 20 августгача, ўқувчилар сафига қабул эса 21 августдан ўтказилади.

Ўқишга қабул қилинганлар кунига 3 маҳал бепул овқат, ёзги-қишки кийим, стипендия ва ётоқхона билан таъминланадилар.

Ўқиш муддати ҳамма ихтисосликлар учун 2 йилу 10 ой.

Техникум ҳунар-техника билим юртлари учун ишлаб чиқариш таълими мастерлари, ўрта мактаблар ва ўқув комбинатлари учун ўқув ишлаб чиқариш таълими ўқитувчи-инструкторлари, колхоз ва совхозлар учун машина-трактор ҳамда автомобиль паркларини эксплуатация қилиш бўйича кенг профилли техник-механик, техник-электромеханиклар тайёрлайди.

Бизнинг адрес: 710000, Андижон шаҳри, Парковая кўчаси, 78-уй. Телефон: 5-26-62.

Ўзбекистон ССР Ҳунар-техника таълими давлат комитетининг
45-ЎРТА ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
1988-1989 ЎҚУВ ЙИЛИГА
ҚУЙИДАГИ МУТАХАССИСЛИКЛАР БЎЙИЧА

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

БИЛИМ ЮРТИ: бетончи ва ғишт терувчи, сувоқчи ва бўёқчи, сут соғувчи оператор, тракторист-машинист, зоотехник, фельдшер (ветврач) балиқчилик мастери, автослесарь, қишлоқ хўжалик машиналари ремонти бўйича слесарь, сотувчилик, электр-газ пайвандчи, техник электрик (монтёр) мутахассислиги бўйича кадрлар тайёрлайдилар.

Билим юртига: 15 ва ундан юқори ёшдаги 8-10 синф маълумотига эга бўлган йигит ва қизлар қабул қилинади.

Ўқиш муддати — 1-3 йил.

Билим юртига: 10 синф маълумотига эга йигит ва қизлар 8 ойлик қисқа курсларга кенг профилдаги тракторист тайёрлаш учун ҳам қабул қилинади.

Билим юртини муваффақиятли тамомлаганлар ўрта махсус маълумот олганлиги ҳақида диплом оладилар.

Билим юртини аъло баҳоларга тамомлаганларга олий ва ўрта махсус ўқув юртларига йўлланма берилади.

Қолган битирувчилар ўз мутахассисликлари бўйича иш билан таъминланадилар.

Ўқишга қабул қилинганлар 4 маҳал бепул овқат, кийим-бош ҳамда 10-22 сўм миқдорида стипендия, ҳамда узоқдан келганлар ётоқхона билан таъминланадилар.

Билим юрти қошидаги маданият уйида ва спорт комплексида спорт турлари бўйича тўгарак ташкил этилган.

Билим юртига кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширишлари керак: директор номига ариза, маълумот ҳақида ҳужжат, паспорт ёки туғилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома, медицина справкаси (086/У форма), турар жойидан справка, 3х4 см. ҳажмидаги 4 дона фотосурат.

Билим юрти адреси: Тошкент области, Ғалаба райони, Қўрғончи қишлоғи, Балиқ хўжалиги посёлкаси.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ
институт ректори вазифасига

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Конкурсда 60 ёшдан ошмаган ва илмий-педагогика иш стажига эга бўлган фан доктори ва кандидатлари қатнаша оладилар.

Институт ректори вазифасига даъвогар бўлган ҳар бир киши институт ҳаётини қайта қуриш бўйича ўз программасини тақдим этиши лозим.

Топширилиши лозим бўлган ҳужжатлар: ариза, кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа (фотосурат билан бирга), таржимаи ҳол, иш жойидан характеристика. Ҳужжатлар қуйидаги адресга жўнатилсин: 700100, Тошкент шаҳри, Педагогическая кўчаси, 103-уй, кадрлар бўлими.

Конкурс муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Ўзбекистон ССР Ўрмон хўжалиги министрлиги коллегияси ва коллективи Бахмал ўрмон хўжалигининг директори, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган ўрмон ходими У. Тилововга ўғли

Тоғбой ТИЛОВОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент автомобиль транспорти ва йўллар институти ректорати, партия ва касаба союз ташкилотлари ҳамда олий математика кафедраси коллективи шу кафедранинг катта ўқитувчиси М. Ж. Сандибаевга турмуш ўртоғи

Пияш ТУРСУНБЕКОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон давлат муассасалари ходимлари касаба союзининг республика комитети коллективи касаба союзлари район комитетининг инструктори А. К. Абдуллаевга онаси

Ҳакима ЭРГАШЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Енгил саноат министрлиги коллективи Тошкент чинни заводи директори

Абдурауп ИБРОҲИМОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

«Ўзбекбирлашув» правлениеси, партия ва касаба союз ташкилотлари кадрлар бошқармаси бошлиғининг ўринбосари Н. Н. Сайфуллаевга онаси

Баҳри ЖУРАЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

• Тингланг, томоша қилинг

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МТ-I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — Мультфильм. 9.25 — Оламга саёҳат. 10.25 — Рус халқ қўшиқлари. 10.45 — Ҳужжатли фильмлар. 11.30 — Нафосат йўллари. 16.00 — Янгиликлар. 16.10 — Қайта қуриш прожектори. 16.20 — Ҳужжатли фильмлар. 17.05 — Салом, музика! 17.50 — Шеърият лаҳзалари. 17.55 — Демократияни ўрганамиз. 18.45 — Музикали портрет. 19.15 — Дунё воқеалари. 19.35 — Катталар учун мультфильмлар. 20.10 — Классик куйлардан концерт. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Новатор» қурувчилар Маданият саройи духовой оркестри чалади. 22.30 — Қайта қуриш: муаммолар ва ечимлар. 24.00 — Дунё воқеалари. 00.10 — В. Николаев куйлайди.

МТ-II. 9.00 — Гимнастика. 9.20 — Фильм-концерт. 10.00 — Объективда — жониворлар. 10.20 — Немис тили. 10.50 — «Эртаклар ўтлоғи». Бадиий фильм. 11.55 — Немис тили. 12.25 — «Польша йўллари». Бадиий фильм, 2-серия. 13.50 — Ҳужжатли фильм. 14.40 — Янгиликлар. 14.50 — «Очиқ китоб». Бадиий фильм, 1-фильм, 2-серия. 15.55 — Концерт. 18.35 — Янгиликлар. 18.40 — Мультфильм. 18.50 — Музей ва кўргазма заллари бўйлаб. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Агар соғлом бўлай десанг. 21.00—Музикали киоск. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — «Польша йўллари». Бадиий фильм, 2-серия. 23.40 — Янгиликлар. 23.45 — Футбол. «Спартак» — «Жальгирис».

13 ИЮЛЬ, ЧОРШАНБА

●

УзТВ-I. 16.00 — Кинопрограмма. 17.00 — Китоб бизнинг дўстимиз. 18.00 — Янгиликлар. 18.10 — Ёшлик. 18.55 — «Соколово». Бадиий фильм, 2-серия. 20.00 — Ахборот. 20.20 — Сўз XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси делегатларига. 20.30 — Ахборот. 20.50 — И. Малаков ва Н. Тўхтаева куйлайди. 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Мусиқа жавони. 23.15 — Бугун оламда нима гап?

УзТВ-II. 19.30 — Объективда қайта қуриш. 20.30 — Телефильм. 21.00 — Идеология иши ва қайта қуриш. **Фрунзе.** 21.30 — Время. 22.05 — Қайта қуриш прожектори. 22.15 — Партия конференцияси белгилаб берган йўлдан. 22.30 — «Ботқоқлик». Бадиий фильм, 2-серия.

РАДИО

Биринчи программа. 8.30 — Визга мактуб йўллабсиз. 9.30 — Б. Давидова куйлайди. 9.45 — Партиявий иш: шакл ва услубларнинг янгиланиши. 10.15 — Хўжалик ҳисоби: тажриба, муаммолар, ечимлар. 10.40 — Қармоқ. 11.15 — Юность. 12.10 — Узбекистан индустриальний. 12.30 — Халқ талантлари ижро этади. 12.50 — Шеърий лаҳзалар. 13.00 — Ўзбекистон чорвадори. 13.30 — Ю. Тўраев иштирокида концерт. 14.00 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун эшиттириш. 15.30 — «Шиша мунчоқлар.» Ҳикоя. 15.50 — XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси материалларини ўрганамиз. 16.00 Қизил! Сариқ! Яшил! 18.15 — Қишлоқ ҳаёти. 18.30 — Радиотингловчилар таклиф этган программа асосида концерт. 19.20 — Аланга. 19.40 — Социал сиёсат — бош мақсадимиз. 20.15 — Халқ қўшиқлари (қрим татар тилида). 21.00 — Қайта қуриш: муаммолар ва ечимлар. 21.20 — Қишлоқ меҳнаткашлари учун концерт. 22.45 — Футбол. «Даугава» — «Пахтакор». 23.15 — Ўзбек авторларининг қўшиқлари.

Р. — 10842. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. — 160. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12